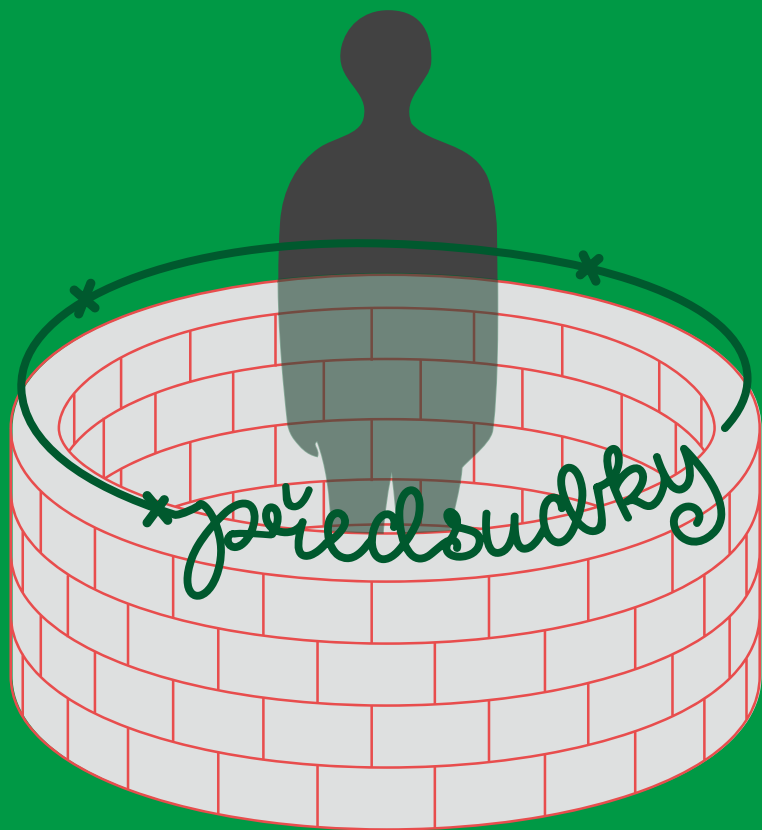

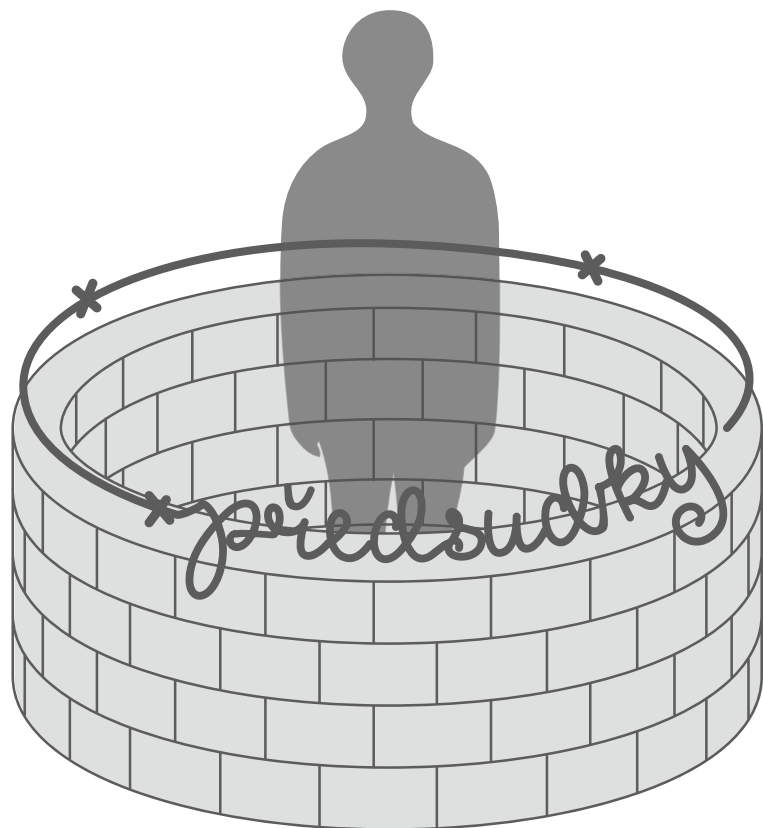
Tváří v tvář předsudečnému násilí

– příručka pro sociální pracovníky a pracovníce

Tváří v tvář předsudečným násilím

– příručka pro sociální pracovníky a pracovníce

Tváří v tvář předsudečnému násilí

– příručka pro sociální pracovníky a pracovníce

Vydavatelé: In IUSTITIA, o.p.s. (Česká republika), Nomada Association for Multicultural Society Integration (Polsko), Ľudia proti rasizmu (Slovensko), VIVE ŽENE (Bosna a Hercegovina) a International Aid Network (Srbsko)

Editorka: Klára Kalibová (In IUSTITIA)

Autorky: Klára Kalibová (In IUSTITIA), Katarzyna Pawlik (Nomada; kapitola Specifika terénní sociální práce s osobami ohroženými předsudečným násilím), Irena Biháriová (Ľudia proti rasizmu; kapitola Možnosti podpory sociálními pracovníky a pracovnícemi v trestním řízení)

Překlad: Mia translate s. r. o.

Jazyková redakce: Gabriela Tarnovská

Návrh obálky © 2016: Joanna Jopkiewicz (Polsko)

Grafická úprava, adaptace obálky: Marek Tarnovský (Česká republika)

Tisk: Tiskárna Irbis (Česká republika)

Copyright © autorky, editorka a vydavatelé

ISBN: 978-80-88172-06-2

Počet stran: 46

První vydání

CONTENT

Úvod	7
Glosář	9
CO JE NÁSILÍ Z NENÁVISTI	11
VERBÁLNÍ ÚTOKY	11
OBTĚŽOVÁNÍ, ZASTRAŠOVÁNÍ, NÁTĹAK	12
PSYCHICKÉ NÁSILÍ	13
SEXUÁLNÍ NÁSILÍ	14
KYBERŠIKANA	15
ÚTOK NA MAJETEK	16
FYZICKÉ NÁSILÍ	16
INDIKÁTORY PŘEDSUDEČNÉHO NÁSILÍ	18
OSOBA VYSTAVENÁ PŘEDSUDEČNÉMU NÁSILÍ	18
ÚTOČNÍK	20
ZPŮSOB PROVEDENÍ TRESTNÉHO ČINU	21
MÍSTO A ČAS SPÁCHÁNÍ ČINU	22
ABSENCE JINÉHO MOTIVU	23
SPECIFIKA TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE	
S OSOBAMI OHROŽENÝMI PŘEDSUDEČNÝM NÁSILÍM	24
PŘÍPRAVA NA VSTUP DO TERÉNU	24
PRÁCE V TERÉNU	26
DOPADY PŘEDSUDEČNÉHO NÁSILÍ NA ŽIVOT OHROŽENÝCH LIDÍ	
A KOMUNIT A ROLE SOCIÁLNÍ PRÁCE	28
Důstojnost	28
Ztráta pocitu bezpečí a ztráta kontroly	29
Zdravotní a psychické následky a trauma	31
Vztahy a sociální vazby	33
Ztráta zaměstnání či obživy nebo zhoršení prospěchu ve škole	34
Finanční dopady a ztráta bydlení	35
Nevyžádaná pozornost	35

MOŽNOSTI PODPORY SOCIÁLNÍMI PRACOVNÍKY A PRACOVNICEMI V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	37
ZÁKLADNÍ INFORMACE O TRESTNÍM ŘÍZENÍ	38
Sociální pracovníci a pracovnice jako zmocněnci poškozených	39
VYBRANÁ PRÁVA POŠKOZENÝCH V TRESTNÍM ŘÍZENÍ	40
Právo na informace	40
Právo na účast v trestním řízení a právo svědčit	40
Právo na náhradu škody	41
 AUTOŘI PUBLIKACE	
A PARTNEŘI PROJEKTU	43
IN IUSTITIA, o. p. s.	43
LIDÉ PROTI RASISMU / PEOPLE AGAINST RACISM	44
ASOCIACE PRO MULTIKULTURNÍ SPOLEČENSKOU INTEGRACI NOMADA (NOMADA ASSOCIATION FOR MULTICULTURAL SOCIETY INTEGRATION)	44
IAN – SÍŤ MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ POMOCI (INTERNATIONAL AID NETWORK)	45
VIVE ŽENE	45
 Bibliografie	46

Úvod

Předkládáme vám příručku, jejímž prostřednictvím bychom chtěli upozornit na problém trestných činů z nenávisti motivovaných předsudky: na jejich charakteristiku, různé podoby a na to, jakou podporu poskytnout jedincům, kteří je zažili, formou legislativních a nelegislativních kroků. Trestné činy z nenávisti motivované předsudky jsou incidenty spáchané na lidech nebo jejich majetku z důvodu jejich příslušnosti (skutečné nebo pachatelem předpokládané) k určité skupině, vůči níž pachatel pocituje odpor, zaujatost nebo nenávist. Jedná se například o útoky na základě barvy pleti, národnosti, etnického původu, jazyka, náboženského vyznání, pohlaví, věku, mentálního či tělesného postižení, psychosexuální orientace nebo jiných rysů, které sdílí určitá skupina lidí.

Tato publikace je určena sociálním pracovníkům a všem jednotlivcům, kteří pracují v menšinových společenstvích a jsou ve styku s lidmi, již jsou vystaveni trestným činům motivovaným předsudky kvůli rozličným aspektům, které je odlišují od většinových skupin. Ne všechny skupiny jsou zákonem chráněny ve všech zemích, jež figurují v této publikaci. Porovnáním a vylíčením této situace v několika zemích střední a východní Evropy chceme prezentovat právní a sociální hledisko v širších souvislostech, stejně jako zdůraznit, že určité právní předpisy ne vždy odpovídají na skutečné problémy. Porovnáním dané situace v různých zemích chceme upozornit na to, že trestné činy motivované předsudky jsou společenským problémem v Evropě a v každé konkrétní zemi.

Rádi bychom též poukázali na to, že jak si již pravděpodobně uvědomujete, práce s jedinci z menšinových a znevýhodněných skupin vyžaduje vědomé užívání jazyka, jenž posiluje sebeúctu, nestigmatizuje, neupřednostňuje a nebere konkrétním skupinám nebo jednotlivcům schopnost samostatně jednat. Z tohoto důvodu se také snažíme upozornit na jazyk, který používáme, když mluvíme o incidentech a dotčených lidech. Především se vyhýbáme slovu „oběť“, jež má výrazné pasivní a pejorativní konotace. Nahrazujeme jej popisnou formou, která umožňuje vylíčit realitu situace a přitom nezabavuje poškozeného jedince možnosti jednat a reagovat. Zároveň při popisu zákona používáme právní jazyk, který není vždy uctivý. Tím ukazujeme, že jedinci, kteří byli napadeni na základě svých přesvědčení, barvy pleti nebo náboženského vyznání, nebyli vždy pasivní a jako každá napadená osoba bojovali o svá práva a bezpečnost. Při vykreslování těchto situací se snažíme nestigmatizovat, nýbrž ukazovat reakce spočívající v nesouhlasu, odporu a schopnosti jednat. Tím, že popisujeme svět slovy, utváříme jeho podobu; takže když tento jazyk neodebere jednotlivcům pravomoc, dá jim de facto schopnost jednat a posílí jejich připravenost reagovat na trestné činy motivované předsudky.

Tato příručka byla napsána členy sociálních organizací z Bosny a Hercegoviny, České republiky, Polska, Srbska a Slovenska, které podporují lidi vystavené trestným činům motivovaným předsudky. Její obsah je vyústěním našich setkání, myšlenek a sdílených zkušeností.

Předáváme vám ji s nadějí, že bude užitečná při vaší práci, že vám pomůže rozpoznat násilí motivované předsudky, patřičně na něj reagovat a poskytnout podporu poškozeným jednotlivcům. Vnímejte to jako společenský problém, který se týká nás všech, naší bezpečnosti a harmonického života v místních společnostech.

Tato publikace byla vydána v rámci projektu „Nalezení účinných nástrojů k ochraně obětí trestných činů z nenávisti“ (Discovering efficient tools for protecting victims of hate crime, JUST/2013/JPEN/AG/4563), financovaného programem Trestní soudnictví Evropské unie, a projektu „Předcházení trestným činům z nenávisti v zemích střední a východní Evropy a západního Balkánu“ (Hate crime prevention in CEE and Western Balkan countries, grant č. 8410046),

Glosář

Předsudečné násilí:

Takové násilí, které je motivováno předsudky útočnicka vůči skupině, kterou v jeho očích reprezentuje napadený. Může nabývat různých podob od verbálních útoků přes psychický nátlak, útoků na majetek až po fyzické násilí. Termín používají ty organizace a autoři/ky, kteří akcentují podstatu tohoto násilí – předsudek útočnicka. V publikaci preferujeme použití tohoto termínu.

Násilí z nenávisti:

Termín je často používán jako synonymum předsudečného násilí. Úskalí termínu spočívá v tom, že často evokuje potřebu intenzivního nenávistného vztahu mezi útočnickem a napadeným. Nenávistné útoky přitom mohou mít nefyzickou, zato dlouhodobou podobu. Termín používají především mezinárodní a mezivládní organizace (OSCE/ODIHR).

Extremismus:

Termín používaný k označení ideologií nebo činností, které jsou v rozporu s panujícím zřízením společnosti, zejména v rozporu s ochranou základních práv a svobod a s demokratickými základy právního státu. Problém pojmu spočívá v tom, že je často užíván k potírání méně konvenčních, nicméně stále legálních aktivit, je nepřesný a nemá konkrétní obsah. V některých zemích střední a východní Evropy je termín používán státem a policií fakticky k označení předsudečného nebo nenávistného násilí.

Lidé ohrožení nebo vystavení násilí:

Lidé, kteří mohou být z nějakého důvodu napadáni nebo kterým toto napadání hrozí. Termín zdůrazňuje to, že lidé dotčení násilím jsou především lidské bytosti, nikoli pasivní předmět útoku (oběť) či součást trestního řízení (poškozený). V publikaci preferujeme použití tohoto termínu.

Poškozený:

Právní termín, který se obvykle používá v kontextu trestního řízení k označení strany trestního řízení, které vznikla škoda na zdraví či majetku nebo nemajetková újma. Poškozený je aktivní součástí trestního řízení. V publikaci termín používáme především pro oblast trestního řízení.

Oběť:

Termín označující především cíl protiprávního jednání a implikující pasivitu a závislost člověka na násilném ději. Termín může být korektně používán v právním kontextu Směrnice nebo zákona o obětech trestných činů. Někteří především zahraniční autoři a autorky se snaží termín nahradit aktivnějším a silnějším pojmem „přeživší“ (survivor). Pojem se v jazycích střední a východní Evropy příliš nevyskytuje. V publikaci se termín snažíme používat minimálně a především v právním kontextu.

CO JE NÁSILÍ Z NENÁVISTI

Jako **násilí z nenávisti** označujeme takové násilí, které je motivováno předsudkem útočníka vůči napadenému z důvodu barvy pleti, národnosti, etnicity, víry nebo skutečnosti, že napadený je bez víry, zdravotního stavu, sexuální orientace či identity, politického názoru, příslušnosti k sociální skupině či subkultuře či z jiného podobného důvodu.

NÁSILÍ + PŘEDSUDEK = NÁSILÍ Z NENÁVISTI

V některých případech se pro násilí z nenávisti používá též pojem **předsudečné násilí**. V některých zemích střední a východní Evropy se pro násilí z nenávisti též užívá termín **extremistické násilí**. Jedná se však o pojetí významně zavádějící, které implikuje, že předsudky a nevráživosti motivované násilí je páčáno výlučně extremisty (násilí extremistů) nebo je extrémní (brutální nebo méně časté). Ani jedna teze není pravdivá.

Násilí z nenávisti se objevuje jako

- ☛ verbální násilí
- ☛ obtěžování, zastrašování a nátlak
- ☛ psychické násilí
- ☛ sexuální násilí
- ☛ fyzické násilí
- ☛ kyberšikana
- ☛ teroristické útoky

Některé formy násilí z nenávisti jsou trestnými činy. To, zda určité jednání bude považováno za **trestný čin**, závisí na vnitrostátní právní úpravě.

Méně závažné verbální projevy nevráživosti a nesnášenlivosti nazýváme hate speech. S hate speech se setkáváme v (online) médiích, politických debatách či na internetu nebo v podobě hoaxů. Některé formy hate speech jsou podle národních norem či dokonce evropské úpravy zakázány.

VERBÁLNÍ ÚTOKY

Podoba:

Jedná se o osobní, telefonické, písemné nebo online útoky na jednotlivce nebo skupinu lidí. Verbální podoba násilí z nenávisti může vypadat také jako text písně, kniha, projevy na demonstracích či fan page na Facebooku.

Verbální útoky často doprovází fyzické útoky, v takovém případě svědčí o motivaci fyzického napadení. Cílem verbálních útoků je ponížit oběť, znevážit její kulturu, komunitu, zvyky či jazyk. Nezřídka jsou verbální útoky zcela lživé či polopravdivé.

Vnímání poškozených:

Poškozenými jsou verbální útoky, zejména pokud trvají delší dobu nebo se stále opakují, často vnímány velmi závažně a prožívány stejně intenzivně jako útoky fyzické. Některé skupiny osob ohrožených násilím z nenávisti jsou verbálnímu napadání vystavovány tak často, že je považují za neřešitelné. Neznamená to však, že se jich verbální násilí nedotýká. Velmi citlivě vnímají, pokud někdo zlehčuje závažnost verbálních útoků nebo je dokonce označuje za běžné.

Příklad:

V lokálních novinách vyšel článek „Romští povaleči opět útočí“. Redaktorka v článku popisovala údajné problémy s romskou rodinou a osočila ji z toho, že se dopouští krádeží a násilí. To však nebyla pravda. To, že se jedná o lživou informaci, potvrdila i policie. Redaktorka napsala, že všichni Romové jsou stejní, obtěžují lidi, kradou, žijí na sociálních dávkách a jsou líní. „Takoví lidé mezi námi nemají právo žít a měli by se od ostatních oddělit osnatým drátem,“ uvedla redaktorka na konci článku.

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Ujistěte osoby, které se setkaly s verbálním násilím, že takové jednání je nepřijatelné. Vyslechněte poškozené a zjistěte, co pro ně verbální útok znamená. Nebagatelizujte jednotlivé útoky. V závažných či opakujících se případech informujte poškozené o tom, že mají právo na ochranu – mohou podat trestní oznámení nebo mohou podat civilní žalobu. Podpořte poškozené v tom, aby vyhledali odbornou pomoc. Můžete také podpořit poškozené v tom, aby informace a důkazy o verbálních útocích zaznamenali a uchovali (např. sms zprávy, emaily, dopisy, fotografie).

OBTĚŽOVÁNÍ, ZASTRAŠOVÁNÍ, NÁTĚK

Podoba:

Obtěžování je jednání, které nadměrným způsobem omezuje osoby ohrožené násilím z nenávisti. Může se jednat o opakované vtípkování či narážky na etnicitu, sexualitu, víru, zdravotní stav či sociální statut poškozeného nebo zdůrazňování jeho odlišnosti či odlišnosti skupiny, kterou reprezentuje. Někdy se obtěžování objevuje v méně konkrétní formě demonstrací, veřejných projevů, mediálních zpráv apod. Zastrášování a nátlak nacházíme v podobě

osobních útoků, útoků prostřednictvím počítačové sítě či telefonu. Cílem je, aby poškozený něco konal, nekonal nebo strpěl. Nátlak může být vytvořen i prostřednictvím zdánlivě legitimního požadavku na poškozeného, který je však uplatňován diskriminačně a jehož skutečným cílem je jeho šikana. Častým cílem nátlaku je přimět oběť, aby odešla z prostředí, ve kterém působí útočník (odstěhování, výpověď z práce, změna školy).

Příklad:

Do bytového domu se nastěhoval partnerský pár gayů s dvěma malými dětmi. V domě žije dalších několik rodin s podobně velkými dětmi. Všechny děti z domu si hrají s podobnými hračkami a stejně hlučně. Po několika dnech se na nástěnce domu objevil vzkaz: "Buzeranti, nedělejte tady hluk, nebo táhněte." Nátlak se dále stupňoval. Ostatní děti si nechtěly s dětmi gayů hrát, protože „by se nakazily úchyláckou nemocí.“ Někteří ze sousedů rodině neustále něco vyčítali. Nenávistné vzkazy se stupňovaly a byly stále častější. Rodiče začali mít o své děti strach a zakazovali jim hrát si venku. Nakonec byl tlak tak velký, že se rodina odstěhovala.

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Sdělte poškozeným, že jejich napadení není jejich vina. U poškozených se mohou objevit pocity viny, obzvláště, jako ve výše uvedeném případě, pokud jejich jinakost je důvodem útoku též na jejich blízké (děti, partnera, rodiče). Podpořte poškozené ve smírném řešení situace. Hledejte možnosti, jak čelit šikaně ze strany útočníků. Pokud je situace méně závažná, nabídněte poškozeným asistenci při komunikaci s útočníky (telefonát, napsání dopisu, setkání) či jinými osobami, které mohou pomoci situaci řešit (dle situace např. majitel domu, zaměstnavatel, učitel). Umožněte poškozeným, aby ventilovali svoji frustraci, strach a agresi. Je-li situace závažná, vytvořte společně s poškozenými bezpečnostní plán. Současně můžete doporučit podání trestního oznámení. Je důležité, aby si poškozený uchovával veškeré důkazy a informace o tom, jak byl napaden (emaily, sms zprávy, fotografie zničených věcí).

PSYCHICKÉ NÁSILÍ

Podoba:

Psychické násilí může mít podobu urážek, nadávek, zesměšňování či jiné podobné šikany. Psychického násilí se mohou dopouštět kolegové, sousedé, spolužáci, ale také různé instituce či poskytovatelé služeb. Psychické násilí bývá často podceňováno ze strany přihlížejících i pomáhajících profesí. Pokud trvá psychické násilí dlouhou dobu, vede ke snížení sebevědomí poškozených i k závažným psychickým a psychosomatickým problémům. Psychické násilí se obvykle stupňuje a může vyústit i ve fyzické napadení.

Příklad:

Do okresní nemocnice nastoupil nový lékař, původem z Íránu. Na rozdíl od většiny kolegů má dvě atestace, česky se učí ve večerním kurzu. Někdy se lékaři stává, že nerozumí pacientům nebo personálu, když mluví lokálním nářečím nebo rychle. Kolegové jej nepřijali dobře. Mezi sebou mu říkají „ten Arab“ nebo „ten čmoud“. Když se stane na pracovišti chyba, všichni to na nového lékaře svádějí. Kolegové mu již několikrát naznačili, že by měl odejít a že nikomu chybět nebude. Čím déle situace trvá, tím častěji lékař chybuje. Bojí se, že pokud dá v práci výpověď, ohrozí to jeho pobytové vízum. V Íránu mu hrozí nebezpečí.

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Věnujte pozornost psychickému násilí, jeho projevy mohou být velmi nenápadné. Pokud psychické násilí trvá delší dobu, může jej poškozený považovat za normu. Zjistěte, jak dlouho násilí trvá a jak jej poškozený prožívá. Podpořte jeho sebevědomí a pomozte mu nalézt jeho silné stránky. Poskytněte poškozenému asistenci při jednání s útočnickem. V závažnějších případech můžete doporučit psychologickou nebo právní pomoc.

SEXUÁLNÍ NÁSILÍ

Podoba:

Násilí z nenávislosti se může vyskytovat v podobě sexuálního útoku nebo obtěžování. Jde především o situace, kdy osoby menšinové sexuální orientace jsou vystaveny sexuálnímu útoku právě z důvodu své sexuální orientace. Některé útoky jsou motivovány snahou útočníka přesvědčit poškozeného, že je ve skutečnosti heterosexuál. K sexuálnímu útoku dochází také po coming outu poškozeného. Útočníky často bývají osoby blízké – rodiče, kolegové, bývalí partneři. K předsudky motivovanému sexuálnímu násilí může docházet také ve válečných konfliktech, kde dochází k hromadnému znásilňování žen určité národnosti, etnika nebo náboženské skupiny (Rwanda, bývalá Jugoslávie). Sexuální násilí je obecně velmi skryté, sexuální násilí motivované homofobií dosahuje až stoprocentní latence.

Příklad:

Žena oznámila svému manželovi, že jej opouští, protože si našla přítelkyni. Manžel byl celou situací překvapen, současně se cítil podveden a ponížen a ženu verbálně napadl. Druhý den se ženě omluvil a pozval ji na večeři. Doprovodil ji domů, tam se jí pokusil znásilnit, „aby pochopila, o co přichází.“

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Ubezpečte poškozené, že jim u vás nic nehrozí a že se vám mohou svěřit. Zdůrazněte mlčenlivost, kterou jako pomáhající pracovník/ce máte. Buďte

přípravě na to, že důvěra mezi vámi a klientem se bude vytvářet postupně a pomalu. Nedoptávejte se na otázky, které nesouvisí se situací klienta. Jste možná první, komu se poškozený svěřil se svojí situací. Buďte otevření informacím, jež vám poškození sdělí. Vytvořte bezpečné prostředí a nechte poškozenému čas. Pokud je to ve vaší organizaci možné, nechte poškozeného vybrat, zda bude spolupracovat s mužem či ženou. Nepředpokládejte, že napadená žena bude raději spolupracovat s ženou.

KYBERŠIKANNA

Podoba:

Podstatou předsudečné kyberšikany je zneužití počítačové sítě k zastrašování či pronásledování osob ohrožených násilím z nenávisti. K útokům dochází na sociálních sítích např. v podobě vytváření nenávistných fan page či šikany uživatelů, zejména prostřednictvím sítě ask.fm. Kyberšikana může mít i podobu krádeže identity poškozeného, zneužití hesel či emailových adres. Útočníci v online prostředí využívají zdánlivě anonymity či určitého legislativního vakuu. To spočívá v omezené ochotě americké policie a amerických soudů spolupracovat na odhalování útočníků, kteří se dopouštějí „pouze“ verbální trestné činnosti. Také nejrozšířenější sociální síť Facebook přistupuje k předsudečné kyberšikaně velmi líně.

Příklad:

Pachatel zneužil osobní data poškozeného lidskoprávního aktivisty. Jeho jménem vytvořil na sociální síti stránku, která vyzývala k likvidaci postižených dětí. Na stránce uvedl jméno a telefon poškozeného. Přátelé, pracovní partneři a další lidé začali poškozenému volat, zda celou situaci myslí vážně. Ten celou situaci považuje za velkou újmu, která zasahuje jeho osobní a pracovní život. Správcům sociální sítě trvalo několik týdnů, než stránku odstranili. Současně však poškozenému odmítají sdělit identitu osoby, která jeho údaje zneužila.

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Podpořte poškozeného, aby dbal na bezpečnost na internetu. Pomozte mu zabezpečit jeho emailový účet či profil na sociální síti. Poskytněte poškozenému základní tipy pro bezpečnou komunikaci v online prostředí – nikomu nesdělovat hesla, neumisťovat hesla na viditelné místo, neposílat neznámým osobám osobní informace či fotky, nedomlouvat si prostřednictvím sociální sítě schůzky. Buďte na straně poškozeného, pokud považuje útok za závažný, pracujte s jeho subjektivními pocity. Kyberkriminalita se často týká mladých lidí, pro něž je sociální síť přirozeným prostorem, ve kterém komunikují a žijí. Nezpochybňujte tento způsob komunikace. Podpořte mladé lidi, aby více přemýšleli o svém bezpečí.

ÚTOK NA MAJETEK

Podoba:

S násilím z nenávisti se setkáváme i v podobě útoku na majetek ohrožené komunity. Terčem mohou být mešity, synagogy, příbytky bezdomovců, ubytovny pro migranty či etnické trhy. I útoky proti majetku jsou ohroženou komunitou vnímány velmi závažně, jde o napadení v místech, která až do napadení byla vnímána jako bezpečná a důvěrná. Poškození mohou v důsledku útoku na svůj majetek přijít o bydlení či příjem. Někdy se setkáváme s tím, že útoky na majetek jsou policií podceňovány a nejsou vnímány jako útoky z nenávisti.

Příklad:

Syrská rodina otevřela nedaleko nádraží malé bistro. V restauraci pracuje celá rodina, příjem z prodeje je jejich jediným příjmem. Lidé sem rádi chodí na oběd a svačinu. Asi tři měsíce po otevření bistra jej někdo přes noc poničil. Za týden se na stánku objevil nápis „Táhněte domů, Arabáši“. Dalšího dne našli majitelé bistra vstupní dveře polité červenou tekutinou. K poškození stánku se přihlásila skupina Islám do Evropy nepatří.

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Nepodceňujte útoky na majetek. Doptejte se poškozených, jakým způsobem vnímají útok na své domovy, obchody či jiný majetek. Pokud se na majetku objevují graffiti či nápisy v jazyce, kterému nerozumíte, doptejte se poškozených na jejich význam. Poškozeným může vzniknout škoda na majetku, pomozte jim uplatnit pojistku nebo náhradu škody vůči pachateli. Podpořte poškozené v tom, aby svůj majetek opravili. Předem by měli škodu zdokumentovat. Pokud poškození přijdou o bydlení, pomozte jim s nalezením nového.

FYZICKÉ NÁSILÍ

Podoba:

Útoky z nenávisti ve fyzické podobě zahrnují kopance, bití, útoky nožem, střelnou zbraní či baseballovou pálkou. Poškození mohou utrpět fyzické zranění i psychické trauma. V důsledku fyzického zranění mohou poškození přijít dočasně nebo trvale o práci. Některé útoky jsou natolik závažné, že končí zmrzačením nebo smrtí. Pro útoky z nenávisti je typické, že jsou provedeny brutálním nebo trýznivým způsobem.

Příklad:

Skupina neonacistů si vyhlídla osadu, ve které žili bezdomovci. Jednoho z bezdomovců přepadli a zmlátili. Útok trval několik desítek minut. Muž byl velmi vážně zraněn, měl zlomené obě nohy a ruku. Krvácel a měl vnitřní zranění. Útoč-

níci ho poté připoutali na odlehlém místě k plotu. Zde muž svým zraněním podlehl. Policie pachatele dopadla, u výslechu uvedli, že chtějí, aby na světě bylo čisto a nepovalovali se zde lidé bez domova.

Doporučení pro poradce a poradkyně:

Společně s poškozenými stanovte priority spolupráce. Nejprve bude důležité stabilizovat zdravotní stav. Veškerou zdravotní dokumentaci uchovejte pro případné trestní řízení, peněžitou pomoc či jednání s pojišťovnou. Věnujte se i psychickému stavu poškozených, může se u nich rozvinout posttraumatická stresová porucha. Zjistěte, zda mají poškození z čeho hradit náklady na léčbu. Pokud poškozený přijde v důsledku trestného činu o zaměstnání, podpořte jej v hledání nového či ve vyjednávání se zaměstnavatelem. Poškození mají nárok na odškodnění vzniklé škody na zdraví.

INDIKÁTORY PŘEDSUDEČNÉHO NÁSILÍ

Schopnost rozpoznat předsudečné násilí by měla patřit k základním dovednostem sociálních pracovníků a pracovníc pracujících s lidmi ohroženými tímto násilím. S předsudečným násilím v rámci sociální práce se mohou setkat zaměstnanci a zaměstnankyně nejen poraden pro oběti či organizací pracujících s/ve prospěch ohrožených minorit, ale také pracovníci a pracovnice komunitních a mateřských center, nízkoprahových klubů, organizací pro seniory, sociální pracovníci a pracovnice zaměstnaní státem, obcí či zdravotnickými zařízeními a mnozí další. Měli by přitom být otevřeni možnosti, že se mezi svou klientelou mohou setkat s oběťmi předsudečného násilí, měli by usilovat o osvojení takových znalostí a dovedností, které jim toto násilí pomohou identifikovat, a vědomě by měli se svými klienty a klientkami téma předsudečného násilí otevírat.

Existuje **několik indikátorů**, na jejichž základě lze rozpoznat předsudečné násilí. Jedná se o znaky, které jsou často přítomné v situacích předsudečných incidentů. Sociální pracovník či pracovnice by měli zpozornět v situaci, kdy se jeden nebo více indikátorů objeví v příběhu jejich klienta. Indikátory nepůsobí výlučně. Nelze tedy říci, že pokud se v situaci klienta či klientky sociální práce objeví ten či onen indikátor, vždy půjde o předsudečný incident. Indikátory slouží spíše jako určité vodítko k tomu, že se o takový incident může jednat. Sociální pracovníci a pracovnice by jednotlivé projevy, které předsudečné násilí obvykle provázejí, neměli přehlížet, ale naopak při jejich opakovaném nebo kumulativním výskytu by měli incident reflektovat při výkonu sociální práce a poskytnout nebo zprostředkovat lidem vystaveným a ohroženým předsudečným násilím odpovídající podporu.

Indikátory

- ☛ Osoba vystavená předsudečnému násilí
- ☛ Útočník
- ☛ Způsob provedení útoku
- ☛ Místo a čas spáchání činu
- ☛ Absence jiného motivu

OSOBA VYSTAVENÁ PŘEDSUDEČNÉMU NÁSILÍ

Přesvědčení osoby vystavené předsudečnému násilí:

Klient či klientka jsou přesvědčeni, že byli napadeni či vybráni útočníkem k napadení z důvodu své barvy pleti, národnosti, víry, sexuální orientace, zdravotního stavu, věku, subkultury apod. Lidé vystavení útoku často nejlépe znají motiv útočníka, jsou většinou přímými svědky útoku, slyšeli verbální projevy doprovázející napadení, znají průběh útoku, to, co mu předcházelo i to, co po

něm následovalo. Mohou také jako příslušníci skupin, které se s předsudečným násilím setkávají častěji, být na subtilní projevy předsudků citlivější než sociální pracovníci a pracovnice pocházející z majority. Nezpochybňujte přesvědčení lidí vystavených předsudečnému násilí ohledně motivu jejich napadení do té doby, dokud není zcela vyloučeno.

Odlíšnost útočníka a napadeného člověka:

Významným indikátorem toho, že se v konkrétním případě mohlo jednat o předsudečný útok, je také odlišná barva pleti, národnost, etnická příslušnost, víra, sexuální orientace/identita, zdravotní stav, věk či příslušnost k subkultuře mezi útočníkem a napadeným člověkem. Pochopitelně ne každý incident mezi lidmi odlišné skupinové charakteristiky je nutně předsudečným incidentem. Svěřili-li se vám klient či klientka s tím, že byli verbálně nebo fyzicky napadeni někým, kdo se od nich lišil, a nebudou-li pro to mít sami jiné vysvětlení než svoji odlišnost, informujte je, že se mohli stát terčem předsudečného útoku.

Napadená osoba patří v lokalitě napadení k menšině:

Zejména lidé, kteří se vizuálně liší od svého okolí barvou pleti, způsobem oblékání, výrazným nošením náboženských či kulturních symbolů, mohou být terčem útoků ve veřejném prostoru. Cílem předsudečných útočnicků je často „vyčistit“ určitý prostor od osob určité barvy pleti, víry, zvyků či přesvědčení – využívají k tomu zastrašujících útoků na představitele těchto menšin. Sociální pracovníci a pracovníci se také mohou setkat se situací, kdy po přestěhování do nového místa bydliště dominantně obývaného majoritou se jejich klienti a klientky stanou terčem zastrašování, útlaku či přímo násilí. Jestliže vaši klienti a klientky patří v určité lokalitě k menšině, je vysoce pravděpodobné, že se s nějakou mírou nesnášenlivosti a nevraživosti z důvodu své jinakosti setkali.

Napadení jsou významní představitelé komunity:

Oběťmi předsudečného násilí se stávají lidé, kteří výrazně reprezentují svoji komunitu či jsou jako důležití pro komunitu vnímáni útočníky. Z téhož důvodu mohou být napadáni i lidé z majoritní společnosti či občanští aktivisté vystupující na podporu osob ohrožených předsudečným násilím. Útokem na tyto osoby chtějí pachatelé působit na celou komunitu, zastrašit její členy a dosáhnout určitého chování komunity (odstěhování, nevycházení, změna chování). Dojde-li v komunitě, k níž patří váš klient, k napadení jejího představitele, pokuste se s klienty a klientkami o tomto incidentu promluvit, je možné, že zažívají strach a obavy také o svoji bezpečnost nebo že podobný incident sami prožili.

ÚTOČNÍK

Útočníkův projev a stylizace:

Indikátorem předsudečného násilí může být i útočníkův projev před, během a po incidentu. Pokud se vyjadřuje nenávislně, stereotypně či pohrdlivě o některé ohrožené skupině či jsou v jeho držení některé předměty (knihy, nahrávky, videohry), které taková vyjádření obsahují, je možné z těchto znaků dovozovat i motivaci napadení. Z veřejně dostupných informací či sociálních sítí může být zjevné, že útočník předsudečně či nenávislně smýšlí o některé ze skupin ohrožených osob.

Minulost:

Předchozí útoky provedené toutéž osobou mohou svědčit o jeho případné motivaci v případě útoku, který nyní řešíte společně se svými klienty či klientkami. Přičítat pachateli předchozí jednání je vždy problematické a neměli byste se dopouštět téhož stereotypu, jemuž možná z důvodu vlastní minulosti čelí vaši klienti a klientky. Přesto je nutné minulost útočníka kriticky vnímat jako jeden z možných indikátorů případné předsudečné motivace. Je prokázáno, že lidé, kteří navštěvují nenávislné demonstrace či shromáždění, aktivně přispívají do předsudečných diskuzí či jsou členy nenávislných hnutí, se dopouštějí trestné činnosti z nenávisli.

Členství v hnutí nebo organizaci potlačující lidská práva:

Nenávislná hnutí mohou mít oficiální strukturu (politické strany, občanská sdružení) nebo se může jednat o neorganizovaná uskupení. Odhaduje se, že kolem 20% odhalených pachatelů předsudečných trestných činů jsou příznivci některého nenávislného hnutí. Ostatní útočníci pochází z běžné populace. Nenávislná nebo krajně pravicová hnutí rozvíjí prostřednictvím přednášek, tiskovin, videí a jiných materiálů u svých členů předsudky a motivují je k verbálním nebo i fyzickým útokům proti lidem z menšin, občanským aktivistům nebo organizacím na ochranu lidských práv. V některých jurisdikcích je účast na nenávislném hnutí samostatným trestným činem. Strany, hnutí a sdružení mohou být postihovány trestním právem také jako samostatné právnické organizace.

Poškozený a útočník se neznají:

Větší část předsudečných útoků je spáchána osobou, kterou napadení lidé neznají. To vystihuje podstatu předsudečných trestných činů – napadení jsou pro útočníky pouhými zástupci skupiny, vůči níž mají určitý předsudek, útočníkům je jedno, zda útočí na tu či onu osobu, podstatné je, že splňuje skupinově charakteristické znaky (barva pleti, víra, sexuální orientace, zdravotní stav, politické přesvědčení, příslušnost k subkultuře aj.). Jedinou výjimkou jsou homofobní útoky, pro ty je naopak typické, že útočníkem bývá někdo blízký, zpravidla osoba reagující na coming out poškozeného.

ZPŮSOB PROVEDENÍ TRESTNÉHO ČINU

Verbální projevy:

Motiv útoku lze dovést z nadávek, urážek a dalších verbálních projevů, které samotný útok na osobu nebo na majetek provázejí. Předsudky a nevráživost mohou být zachyceny také v psaném textu či v podobě symbolů a znaků. Některé nenávistné skupiny používají významové zkratky, akronymy nebo číselnou symboliku.

Symboličnost:

Část předsudečných útoků má symbolický charakter. Útočník si vybírá poškozeného jako zástupce skupiny osob, vůči níž drží předsudek. Nemusí se s napadeným znát. Symboličnost se může promítat i do způsobu provedení útoku. Může jít například o použití oprátky (symbol lynčování) nebo žhářský útok (symbol absolutního zničení určité skupiny osob). Na těle některých poškozených nebo na místě činu mohou být také nalezeny symboly typické pro určité nenávistné hnutí.

Brutalita:

Část útoků z nenávisti je spáchána velmi násilně a s velkou intenzitou. Na těle oběti se mohou objevit opakované rány, tělo může být zohaveno či oběť jiným způsobem ponižena. Takový způsob provedení útoku ukazuje na silné emocionální nenávistné zapojení pachatele do útoku.

Dlouhodobost:

Vyskytují se však i takové útoky z nenávisti, kde naopak projevy brutality a nenávisti zcela chybí. Může se jednat o dlouhodobé násilí v podobě psychického nátlaku, ponižování, urážení či zastrasování. Poškozenými je takové dlouhodobé napadání často vnímáno stejně závažně nebo i závažněji než jednorázový fyzický útok nebo útok na majetek.

Významná událost před útokem:

Napadení může předcházet nějaká významná událost. Významné události mají různý charakter. Ryze osobním spouštěčem homofobního útoku bývá coming out napadené osoby. Útoků však může předcházet i pocit ohrožení vyvolaný médii nebo sociálními sítěmi (např. aktuální strach z uprchlíků) nebo konkrétní incident na určitém místě nebo v určité lokalitě. Sociální pracovníci a pracovníci pracující s osobami ohroženými předsudečným násilím se mohou zaměřit na identifikaci toho, co konkrétnímu útoku předcházelo.

Stereotypizující záminka a dvojí standard:

Některé předsudečné útoky se zdánlivě tváří jako příkrá, leč nepředsudečná reakce na předchozí jednání napadených osob. U svých klientů a klientek se

můžete setkat s tím, že je jim vyhrožováno nebo jsou obtěžováni z důvodů, které jsou jiným skupinám osob nebo majoritě promíjeny. Početnější rodiny se mohou stát terčem pro hluk způsobený jejich dětmi. Méně běžné stravovací návyky mohou být problematizovány. Ohroženým lidem může být odírána svoboda vyznání či do ní může být přímo zasahováno. Lidé tmavé barvy pleti mohou být předmětem praktiky stop and search, při níž dochází k jejich nedůvodnému zastavení ze strany policie a zjišťování jejich identity. LGBT lidé mohou být obviňováni z pedofilie nebo z šíření sexuálně přenosných nemocí. Osoby ohrožené předsudečným násilím vnímají tento dvojitý standard velmi citlivě.

MÍSTO A ČAS SPÁCHÁNÍ ČINU

Noční doba:

Je prokázáno, že k předsudečným útokům dochází nejčastěji mezi 22.00 a 6.00 hodinou. Útočníci využívají menšího množství svědků, nočního klidu a spánku poškozených, snížené viditelnosti aj. Někteří z útočníků (nikoli však většina) se také dopouštějí násilí pod vlivem v této době zkonsumovaného alkoholu.

Doba významná pro ohrožené osoby:

K předsudečným útokům dochází v době, která je významná pro dotčenou komunitu, a kterou agresor využívá k tomu, aby zasáhl fakticky nebo symbolicky co největší množství osob. Typicky jde o svátky, shromáždění, mimořádné a významné události.

Doba významná pro útočníky:

Některá nenávistná hnutí mají vztah k určitým významným datům (narození či úmrtí jejich představitele, předchozí důležitá událost). K předsudečným útokům může také docházet bezprostředně po demonstracích, kulturních a sportovních událostech či přednáškách. Lidé ohrožení předsudečným násilím často orientují svůj život a bezpečnost právě podle veřejných aktivit nenávistných hnutí.

Místo významné pro ohrožené osoby:

K předsudečným útokům dochází v době, která je významná pro dotčenou komunitu, a kterou agresor využívá k tomu, aby zasáhl fakticky nebo symbolicky co největší množství osob. Typicky jde o svátky, shromáždění, mimořádné a významné události.

Opakované napadení:

Na stejném místě nebo ve stejném čase již došlo k podobnému napadení nebo napadení lidé byli stejné barvy pleti, národnosti, etnického původu, sexuální orientace, víry, subkulturní příslušnosti či politického přesvědčení. Lze vysledovat stejný „modus operandi“, způsob spáchání útoku.

ABSENCE JINÉHO MOTIVU

Bezdůvodné napadení:

Předsudečné útoky nemusí provázet explicitní projevy nesnášenlivosti či před-sudků. Identifikace takových případů bývá velmi složitá. K předsudečným útokům dochází zdánlivě bezdůvodně. Pokud jsou vyloučeny všechny ostatní pohnutky agresora (např. snaha jiného okrást, sexuální útok aj.), zbyde pouze prostý útok a jinakost napadené osoby. V takových případech lze skutečně mít důvodně za to, že se jedná o předsudečný útok. Policie a jiné orgány činné v trestním řízení často takové zdánlivě bezdůvodné napadení poškozených přehlížejí. Úkolem pro sociální práci pak zůstává podpora napadené osoby a uznání toho, že její napadení bylo spácháno z předsudečných důvodů.

Napadení pro zábavu:

V rámci sociální práce se můžete setkat s napadením „jen tak“ nebo s napade-ním „pro zábavu“ pachatele. Pokud si útočník pro takovou zábavu vybere osobu, která je znevýhodněná například svým sociálním postavením (lidé bez přístře-ší), marginalizací, neznalostí jazyka nebo neznalostí právního řádu, či je jiným způsobem oslabena její schopnost hájit svá práva, může se jednat o předsudeč-né násilí. Agresor si tyto osoby vybírá často právě proto, že u nich předpokládá nejen neschopnost bránit se, ale také neochotu institucí a organizací útoky objasňovat a poškozeným věřit.

SPECIFIKA TERÉNNÍ SOCIÁLNÍ PRÁCE S OSOBAMI OHROŽENÝMI PŘEDSUDEČNÝM NÁSILÍM

Terénní sociální práce je pracovní metoda, která se zaměřuje na přímý kontakt s osobami nebo komunitami ohroženými nebo vystavenými předsudečnému násilí. **Cílem** terénní sociální práce je zajistit ohroženým nebo napadeným lidem dostatek informací a podpory k tomu, aby se zlepšil jejich přístup ke spravedlnosti a podpoře, aby získali dovednosti důležité pro zvládnání předsudečných incidentů a aby nedocházelo ke zhoršování jejich životní úrovně, zdravotního a psychického stavu a sociálnímu vyloučení.

Terénní sociální práce řeší **problém s latencí předsudečného násilí**. Důvody latence předsudečného násilí zahrnují strach z odvety útočníka, nedostatek informací o právech na straně ohrožených osob, bariéry v komunikaci (jazyk, kulturní bariéra), neznalost právního systému v dané zemi, nedůvěra v mechanismy trestního řízení nebo přímo v policii a soudy, předchozí špatné zkušenosti s oznámením trestné činnosti, a v neposlední řadě u některých komunit ohrožených násilím z nenávisti i problémy s pobytoвым statusem. Ve vztahu k latenci předsudečného násilí se terénní sociální práce zaměřuje na posílení (empowerment) znalostí, dovedností a důvěry ohrožených skupin.

Právě **důvěra** ohrožených lidí a komunit je klíčovou metodou, o jejíž dosažení terénní sociální pracovníci a pracovníce (TSP) usilují. Důvěra se buduje postupně, především na úrovni neformálních kontaktů mezi pracovníky a pracovníci a komunitou. Organizace pracující s osobami ohroženými násilím z nenávisti používají různé způsoby zvyšování důvěry ohrožených skupin. Nejdůležitějším z nich je viditelný a vážně míněný **veřejný závazek** organizace pracovat ve prospěch ohrožených komunit.

Terénní sociální práci v prostředí komunit ohrožených předsudečným násilím lze rozdělit do tří částí – příprava na vstup do terénu, práce v terénu a vyhodnocení práce v terénu. Zaměříme se na specifika terénní sociální práce v kontextu předsudečného násilí.

PŘÍPRAVA NA VSTUP DO TERÉNU

Cílem přípravy na vstup do terénu je identifikace míst, komunit a času, kdy má k realizaci terénní sociální práce dojít, způsob komunikace s cílovou skupinou a tvorba terénního a bezpečnostního plánu.

Činnost probíhá v souladu se zaměřením organizace, která terénní sociální práci realizuje. Některé organizace jsou zaměřené pouze na jednu konkrétní skupinu ohroženou předsudečným násilím, jiné organizace chtějí své služby poskytovat všem potenciálně ohroženým skupinám. Významný vliv na rozsah, způsob a velikost lokality poskytovaných služeb má i množství zdrojů, jež má organizace k dispozici.

Přípravu vstupu do terénu by mělo provázet i zjišťování **konkrétních informací** o dané komunitě ohrožené násilím z nenávisť. Do získávání informací je vhodné zapojit i osoby, které patří k ohrožené komunitě, tlumočníky či sociokulturní mediátory. TSP se mohou zaměřit na získávání informací ohledně případných kulturních překážek, jež by mohly bránit vstupu mezi ohrožené skupiny.

V rámci přípravy vytipují TSP **vhodná místa** pro realizaci terénní sociální práce. Může se jednat o komunitní místa, náboženská centra, kostely, mešity a synagogy, pracoviště, tržnice, ubytovny, veřejné jídelny či jiná veřejná místa, na nichž se lidé ohrožení předsudečným násilím vyskytují.

Současně s volbou místa je volena **vhodná doba**. Výkon terénní sociální práce by především neměl bránit ohroženým lidem v jejich běžné činnosti (práce, jídlo, trávení volného času) či by neměl být vnímán jako příliš obtěžující (kontaktování přímo v místě výkonu víry). Vhodný moment pro kontaktování ohrožených skupin je čas, který jsou nuceni strávit čekáním na určitém místě a zároveň zde nevykonávají žádnou činnost, při níž by byli TSP rušeni.

Pro vstup do komunity ohrožené předsudečným násilím je vhodné využít i **pro komunity významných osob** – formálních a neformálních lídrů, náboženských představitelů a dalších osob. Některé komunity jsou přístupnější prostřednictvím neformálních skupin (ženské skupiny). První kontakt s ohroženými skupinami může probíhat na vybraném řízeném setkání (přednáška, společná večeře, diskuze s podporou dokumentárního filmu). TSP mohou narážet na různé komunikační a kulturní bariéry nebo na protichůdné zájmy jednotlivých osob.

V některých organizacích je terénní sociální práce realizována ve dvojici TSP – pracovník nebo pracovnice pro práci s ohroženými skupinami. Pracovník nebo pracovnice **pro práci s ohroženými skupinami** je osoba, jejímž posláním je usnadnění vstupu do ohrožené komunity. Hovoří jazykem cílové skupiny, zná její sociální a kulturní specifika, současně hovoří jazykem organizace a orientuje se v její činnosti. TSP by si měli být vědomi možného rizika konfliktu zájmů, pokud pracovník pro práci s ohroženými komunitami pochází přímo z konkrétní ohrožené lokality.

Během přípravy na vstup do terénu připraví TSP **bezpečnostní plán**. Ten by měl zahrnovat vyhodnocení hrozeb, s nimiž se TSP mohou v terénu setkat a návrh jejich řešení. TSP do terénu nikdy nechodí samostatně. Doporučujeme před a po skončení práce v terénu informovat pracovníky v zázemí, že se práce v terénu zahajuje. Bezpečnostní plán pamatuje i na případné jazykové a kulturní bariéry. V kontextu

předsudečného násilí musí mít TSP na paměti, že lidé ohrožení tímto násilím mohou velmi citlivě reagovat na propojení TSP s orgány veřejné správy nebo určitými dárci, jejichž loga se objevují na informačních materiálech, které TSP přinášejí do terénu.

Před vstupem do terénu připravují TSP i různé **informační materiály** a zvažují jejich vhodnou podobu a jazykovou úpravu. V praxi se osvědčilo raději vypracovat specifické letáky pro jednotlivé ohrožené skupiny osob, než jeden obecný text o předsudečném násilí. Pro cílovou skupinu nemusí být také srozumitelný termín „předsudečné násilí“. Lze jej nahradit specifičtějším výrazivem (např. rasistický útok, islamofobie, útok z důvodu barvy pleti). Vhodným informačním materiálem jsou také plakáty či jiné nosiče (zapalovače, tužky, zrcátka), jejichž trvanlivost v terénu je delší.

PRÁCE V TERÉNU

Podstatou práce v terénu je poskytnout lidem ohroženým předsudečným násilím dostatek informací a podpory k tomu, aby uměli **identifikovat** to, že se stali terčem takového násilí, aby **věděli**, že takové násilí **není v souladu s principy** demokratického právního státu, a měli dostatek informací k tomu, aby **se mohli kvalifikovaně rozhodnout**, jaké řešení nastalé situace je pro ně nejlepší.

TSP vstupuje do terénu **s jasnou informací**, z jaké organizace přichází a jaké jsou jeho cíle. Ohrožení lidé mohou být velmi ostražití vůči osobám vstupujícím do jejich prostoru nebo lokality. Nemusí také vědět, jaké jsou limity sociální práce. TSP se musí připravit na to, že určitou bariéru může způsobit to, že budou vnímáni jako reprezentanti státní moci nebo spolupracovníci policie. Pokud s policií spolupracujete (například v podobě školení), sdělte to lidem, s nimiž v terénu mluvíte.

V kontaktu s cílovou skupinou TSP získává pouze takové informace, které nezbytně potřebuje k výkonu své činnosti. Poskytnutá **data jsou důvěrná** a TSP je nesdílí dalším osobám. TSP je ve vztahu k ohroženým lidem otevřený a transparentní. Pokud národní legislativa určuje TSP povinnost oznámit některé typy závažných trestných činů, o nichž se při výkonu své činnosti dozví, informuje o tom předem osoby, se kterými přichází do bližšího kontaktu.

Téma předsudečného násilí je obtížné. Je pravidlem, že osoby vystavené násilí z nenávisti zprvu hovoří o jiných problémech, postupně zjišťují, zda mohou TSP věřit a teprve po delším kontaktu se se svými zkušenostmi svěří. Je vhodné předat ohroženým lidem informační letáky k prostudování na později a při dalším kontaktu se k informacím vrátit. Zjistíte-li, že téma hovoru je pro člověka, s nímž hovoříte, obtížné, postupujte citlivě nebo se pokuste hovor ukončit.

Specifikem terénní sociální práce s osobami ohroženými násilím z nenávisti je **jazyková a kulturní bariéra**. Pokud na ni narazíte, pokuste se být otevření sdělením, která se k vám dostávají. Bud'te zvědaví, zjišťujte skutečný význam informací,

jež přijímáte. Jestliže vás něco překvapí nebo zaskočí, pracujte vědomě s touto zkušeností.

Změna nastává v jazyce. Pokuste se vyhnout slovům, jež ohroženým lidem odnímají jejich lidství. Je-li to možné, zvolte pro označení osoby vystavené předsudečnému násilí **jiný termín než „oběť“**. Termín „oběť“ je často asociován s nečinností, bezmocností a závislostí. U lidí, kteří jsou ohroženi předsudečným násilím, přitom usilujeme o jejich aktivitu, účast na řešení a samostatnost. Pokuste se používat terminologii, kterou užívá člověk, s nímž spolupracujete.

Každý člověk a jeho problém jsou **individuální**. Pro navázání kontaktu nikdy neuvádějte konkrétní zkušenosti se svými předchozími klienty. Jestliže potřebujete sdělit, že v dané oblasti máte zkušenosti, hovořte o sobě, nikoli o lidech, vůči nimž máte povinnost mlčenlivosti.

Budte si **vědomi svých privilegií a moci** a aktivně s tímto vědomím pracujte. Na rozdíl od většiny ohrožených komunit máte dostatek informací a vzdělání, zpravidla nejste vystaveni dlouhodobé marginalizaci a viktimizaci, nemáte problém s jazykovou bariérou při jednání na úřadech, u lékaře či na policii, a předsudečné násilí vám často hrozí pouze z titulu toho, že pracujete ve prospěch ohrožených skupin. V rámci konkrétní lokality jste to vy, kdo rozhoduje, kdy se zde objeví, koho osloví a jaké informace mu poskytne.

Řada lidí se domnívá, že za terénní sociální práce a poradenství se platí. Proto se mohou bát na vás obrátit s žádostí o radu či podporu. Předem klienty a klientky informujte o tom, že vaše **služby jsou zdarma**. Pokud zprostředkováváte nějaké návazné služby, za něž se bude platit (např. služby advokáta), též o tom klientelu informujte.

Pro terénní sociální práci jsou důležité **limity a pravidla spolupráce**. Jedná se o časový i faktický rozsah poradenství. Různé organizace mohou mít odlišně nastaveno to, komu, jak a kdy poskytují služby a poradenství. Některé organizace například poskytují služby pouze v kontextu předsudečného násilí, jiné se zabývají i diskriminací, další poskytují sociální poradenství určité cílové skupině. Předem o těchto limitech své klienty a klientky informujte, předejdete tak zklamání, konfliktům, ztrátě důvěry a dobré pověsti v komunitě, s níž pracujete.

Budte připraveni **na stereotypy**, s nimiž se můžete setkat na straně lidí, se kterými v terénu pracujete. Předem mějte jasno, jakým způsobem budete na jejich předsudky reagovat. Můžete být vůbec prvními lidmi z majority, kteří se s ohroženými lidmi baví. Můžete se tak stát terčem stížností, vzteku i agrese. Ta však primárně není určena vám, ale společnosti, jež vytváří podmínky pro stereotypizaci, diskriminaci a marginalizaci vašich klientů a klientek.

DOPADY PŘEDSUDEČNÉHO NÁSILÍ NA ŽIVOT OHROŽENÝCH LIDÍ A KOMUNIT A ROLE SOCIÁLNÍ PRÁCE

Důsledky předsudečného násilí dopadají přímo na konkrétního člověka (oběť), který je tomuto násilí vystaven, na komunitu, jejímž je reprezentantem a na celou společnost, v jejíchž hranicích se násilí odehraje. Tento trojí efekt se jednak promítá do toho, jak ve většině evropských zemí násilí z nenávisti pojímá právo (zvýšením trestní sazby), ale také by měl svůj odraz najít v sociální práci. Trojí efekt násilí z nenávisti je více viditelný u násilných, dlouhotrvajících či brutálních útoků z nenávisti. Takové útoky mají potenciál jednak mobilizovat ohroženou komunitu, jednak přispět ke změně přístupu státu ke stíhání nebo objasňování útoků z nenávisti. Sociální pracovníci a pracovníce by při práci s konkrétním poškozeným vždy měli mít na paměti, že incident v určité intenzitě může rezonovat v širší komunitě nebo (dle závažnosti) v celé společnosti.

Klíčovou dovedností sociálních pracovníků a pracovníc by se kromě identifikace toho, že jejich klient se ve své životní realitě setkal s předsudečným násilím, měla stát i znalost dopadů tohoto násilí. Ty jsou různé intenzivní, vždy však komplexní. V následující kapitole chceme sociálním pracovníkům a pracovnícím představit vybrané následky předsudečných útoků a věnovat se roli sociálního pracovníka či pracovníce ve vztahu k nim.

Klíčovou dovedností sociálních pracovníků a pracovníc by se kromě identifikace toho, že jejich klient se ve své životní realitě setkal s předsudečným násilím, měla stát i znalost dopadů tohoto násilí. Ty jsou různé intenzivní, vždy však komplexní. V následující kapitole chceme sociálním pracovníkům a pracovnícím představit vybrané následky předsudečných útoků a věnovat se roli sociálního pracovníka či pracovníce ve vztahu k nim.

Důstojnost

Každý předsudečný útok je především zásahem do důstojnosti napadeného. To, že se napadení stávají terčem útoku pro takovou svou charakteristiku, kterou nemohou změnit (barva pleti, národnost, jazyk, sexuální identita) nebo kterou není spravedlivé požadovat změnit (víra, politické přesvědčení), zasahuje celou jejich osobnost. Napadení lidé zažívají akutní ponížení během útoku, často však i dlouhou dobu po útoku pociťují stud, strach, pocit méněcennosti, agrese a ztrátu sebedůvěry. Poškození si mohou i v delším časovém odstupu vybavovat slova nebo pocity, které napadení provázely. U některých lidí se může zásah do důstojnosti projevit i sebeobviňováním a sebenenávistí. Zásah do důstojnosti osob vystavených předsudečnému násilí je poškozenými často popisován jako závažnější než zásah do fyzického zdraví, a někdy bývá popisován jako podobný zásah do důstojnosti obětí sexuálního násilí.

Poškození mohou začít používat různé copingové mechanismy. Některé z nich mohou dlouhodobě poškodit jejich sebedůvěru a sebepojetí či se projevit psychickými i somatickými následky. Někteří lidé mohou začít **tajit svoji identitu**, zejména víru, zdravotní stav, sexuální orientaci, národnost či sociální postavení. Mohou se také začít **stranit komunity**, jejichž jsou členy, zpřetrhat vazby, které jsou zejména v období po napadení důležité. V případech homofobního násilí se mohou napadení začít **chovat heteronormativně**, tedy tak, že budou heterosexualitu považovat za jedinou možnou přirozenost. Mohou také v rozporu se svou orientací usilovat o navázání vztahů s heterosexuálně orientovanými lidmi. To může přinést další obtíže a psychické problémy. Častým copingovým mechanismem je **normalizace určitých forem** násilí z nenávisli. Zvláště pro ty komunity, které jsou v dané lokalitě častým terčem diskriminace a marginalizace, se méně závažné projevy předsudečného násilí stávají normou. Normalizace útoků je psychickou obranou před zátěží, kterou by připuštění rozsahu útoků pro poškozené znamenalo.

Příležitost pro sociální práci

Zdůrazněte poškozeným, že napadení **není jejich vina**. To, že si je útočník vybral pro jejich identitu, neznamena, že je na jejich identitě a jich samotných něco špatného. Informujte své klienty a klientky, že jejich napadení je v rozporu s principy demokratické společnosti. Zdůrazněte, že společenství, ve kterém žijí, dlouhodobě usiluje o diverzitu a jakýkoli útok proti jednotlivci z důvodu jeho identity je nepřijatelný.

Ujistěte své klienty a klientky, že **vnímáte, že útok** je zásahem do jejich **důstojnosti**. Pokud napadení sami nezmiňují zásah do své důstojnosti, nepodsouvejte jim jej. Pozorně však vnímejte změny jejich zvyků či jednání. Ptejte se, jak se lidé cítí, neorientujte svoji podporu pouze na řešení praktických problémů (zdravotní stav, řízení na policii, pobyt).

Podpořte napadené v tom, aby **nepřerušovali kontakt s komunitou**, ke které patří. Právě komunita jim může poskytnout přirozenou a neformální podporu v obtížné situaci po napadení. Nabídněte podporu při jednání s komunitou.

Otvírejte se svými klienty a klientkami otázky **identity**. Zjistěte, co pro ně jejich identita znamená, buďte otevření novým informacím a jiné zkušenosti. Pokud se vám svěří se svými pocity vyčleněnosti či diskriminace, neobjektivizujte je a nezlehčujte je. Obzvláště patříte-li k majoritě.

Ztráta pocitu bezpečí a ztráta kontroly

Většina napadených lidí zažívá ztrátu pocitu bezpečí a ztrátu kontroly nad svým životem. U lidí napadených z důvodu jejich odlišnosti mohou tyto pocity být posíleny vědomím jinakosti. Proto také obnova pocitu bezpečí a obnova kontroly nad životem lidí vystavených předsudečnému násilí může trvat déle než u obětí obecné kriminality.

Pocit bezpečí je subjektivní vnímání rozsahu hrozeb, kterým je konkrétní člověk vystaven ve vnějším světě. Je formován různými vlivy. Významnou roli při vnímání pocitu bezpečí hraje osobnost člověka, temperament, schopnost a dovednost poradit si v zátěžových situacích, dostatek informací, předchozí zkušenosti, zakotvení v komunitě, očekávání reakce ostatních lidí aj. Je prokázáno, že vliv na pocit bezpečí má i okolní prostředí, lidé, s nimiž se napadený stýká a informace, které přijímá. Pocit bezpečí často neodpovídá reálným hrozbám, jež se v konkrétním prostředí vyskytují.

Pro osoby ohrožené násilím z nenávisti může být subjektivně bezpečným místem i místo, které ostatní za bezpečné nepovažují. Klasickým příkladem jsou **sociálně vyloučené lokality** (ghetta). Pokud jsou tato místa národnostně nebo etnicky homogenní, představují pro ohrožené prostředí, ve kterém mohou být sami sebou, ve kterém zažívají podporu komunity či ve kterém subjektivně nepociťují strach. Předsudečné násilí tak vytváří další bariéru v sociální inkluzi.

Ke ztrátě kontroly nad životem napadeného dochází již během samotného útoku. Je to agresor, kdo rozhoduje o tom, kdy, jak a na kom bude útok proveden, zda útok skončí a jestli napadený přežije. Druhotně pak poškození prožívají ztrátu kontroly během procesu vyrovnávání se s napadením. V této době jsou vystaveni mnohým vnějším vlivům, které mohou způsobit **druhotnou újmu** (tzv. sekundární viktimizaci). Na vzniku druhotné újmy se podílejí všechny orgány a instituce, s nimiž poškození přicházejí do kontaktu při objasňování předsudečných útoků. Poškození často nemohou rozhodnout o tom, jakým způsobem bude pečováno o jejich zdraví. Až na výjimky nemohou ovlivnit zahájení, průběh a výsledek trestního řízení. Nemohou zabránit médiím, aby informovala o jejich napadení. Na ztrátě kontroly se nevhodným přístupem k poškozeným mohou podílet i sociální pracovníci a pracovnice.

Ztráta pocitu bezpečí v případech předsudečného násilí souvisí s **kolektivním vnímáním incidentů z nenávisti**. Ohrožení lidé vědí, že jestliže byl někdo napaden z důvodu své jinakosti definované určitým vnějším znakem (barva pleti, zdravotní postižení, nošení náboženského symbolu aj.), mohou být také ohroženi. Pokud je tedy na určitém místě, v určitém čase nebo vůči určité komunitě užíváno předsudečného násilí, mohou ohrožení lidé pociťovat hrozbu, nebezpečí a nejistotu i v jiných oblastech.

U osob, které již byly jednou terčem předsudečného násilí, pak ztráta pocitu bezpečí souvisí s vědomím, že se **útok může kdykoli opakovat**, protože důvod pro něj byl veden (vnější znak), nemůže napadený změnit.

Důvodem vzniku specifické druhotné újmy v případech předsudečných útoků je jejich samotná podstata. Řada představitelů organizací a institucí, s nimiž přicházejí poškození do kontaktu, drží vůči nim širokou škálu předsudků a stereotypů. Zdravotnická zařízení nemusí být připravena na ošetření osob hovořících jiným

jazykem, transgender osob či osob se zvláštními potřebami. Představitelé minorit mohou být považováni policií a soudy za nedůvěryhodné svědky. Média neváhají užít stereotypního jazyka nebo zobrazení napadených lidí. Nejhůře poškození nesou, je-li zpochybňována, byť v náznavu, motivace jejich napadení.

Příležitost pro sociální práci

Oceňte odvahu svých klientů a klientek říci vám o svém napadení a podpořte je v obnově kontroly. Postupně společně posilujte jejich kompetence a nechte je rozhodovat o jejich životě. Pokud se poškození rozhodnou neoznámít své napadení policii, pokuste se zjistit proč. Narazíte-li na bariéry, které můžete společně překonat, pokuste se o to. Vždy však respektujte rozhodnutí lidí vystavených předsudečnému násilí. Trestní řízení může být pro napadené velkou zátěží. Mnozí se rozhodnou vyrovnat se s útokem jiným způsobem, například spoluprací s vámi jako sociálními pracovníky a pracovníci.

Ujistěte své klienty a klientky, že **věříte tomu, co vám říkají**. Mají-li za to, že se stali terčem předsudečného útoku, nezpochybňujte to. V případě, že motivaci zpochybní někdo jiný (zdravotníci, policie), buďte na straně svých klientů a klientek. Může se stát, že se později ukáže, že předsudečná motivace nebyla během útoku přítomna. Neodvracejte se od svých klientů a klientek. Je možné, že motivaci agresora vyhodnotili mylně. Mějte na paměti, že terčem předsudečného násilí se lidé často stávají dlouhodobě. Konkrétní incident pak mohou vyhodnotit nesprávně.

Sestavte s klienty a klientkami jasný plán. **Neslibujte nic, co nemůžete splnit**. Pokuste se dát jasný časový rámeček. Jestliže plán závisí na vnějších okolnostech, upozorněte na to své klienty a klientky. Plán pravidelně aktualizujte.

Vytvořte takové prostředí, v němž budou moci napadení lidé sdílet své obavy a pocity. Jako sociální pracovníci a pracovníci víte, že pocity jsou subjektivní záležitosti. Je dobré vyvarovat se srovnávání případů vašich klientů a klientek s jinými případy. Pokud se vám svěří, že se obávají útoku, o kterém vědí z doslechu, přistupujte k této obavě jako k reálné. Pomozte jim zjistit víc informací a **zhodnotit rozsah skutečné hrozby**. Nabídněte prostor, kde mohou ohrožení lidé svůj strach ventilovat.

Můžete svým klientům a klientkám pomoci sestavit **bezpečnostní plán**. Ten by měl zahrnovat informace o tom, kdy, jak a kam se mohou v případě nouze obrátit, jaká jsou práva poškozených ve vztahu k orgánům zajišťujícím jejich bezpečnost (policie, městská policie), i jaké jsou limity nutné obrany. Bezpečnostní plán se vztahuje také na informační bezpečnost. Upozorněte ohrožené lidi na nebezpečí sdílení soukromých informací a fotografií na sociálních sítích.

Zdravotní a psychické následky a trauma

V důsledku předsudečných útoků mohou napadení utrpět řadu zdravotních potíží. Může se jednat o jednorázová ublížení na zdraví, ale také o zranění vyžadující

dlouhodobou léčbu nebo způsobující trvalé následky. Zdravotní následky mohou vést k dočasné nebo trvalé ztrátě zaměstnání. Osoby vystavené předsudečnému násilí často obtížně hledají po vyléčení novou práci, neboť patří ke skupině osob ohrožených diskriminací na trhu práce.

Ohroženo může být také psychické zdraví napadených. Psychická reakce přichází v několika fázích. Bezprostředně po útoku bývají lidé v šoku, může u nich docházet ke změně nálad, agresi, pláči nebo naopak nápadnému ztišení, poruchám chování, pocitu viny, vyhýbání se sociálnímu kontaktu, zapominání, nespavosti, ke ztrátě chuti k jídlu, nadměrným pocitům únavy atd. U některých lidí se rozvinou dlouhodobé následky. Poškození nejsou schopni se na novou situaci (po napadení) adaptovat. Neprožívají život ve stejné kvalitě jako před útokem. Dlouhodobý stres se může rozvinout v posttraumatickou stresovou poruchu. Některé výzkumy upozorňují na to, že u obětí předsudečného násilí se tato porucha rozvíjí častěji. Lidé ohrožení předsudečným násilím mohou mít také **jiné copingové mechanismy** než majoritní populace. Zásadní problém pak spočívá v nedostatku odborníků a odbornic schopných poskytnout odpovídající terapii lidem napadeným z důvodu jejich odlišnosti.

Se zdravotními a psychickými následky jsou spojeny i **zvýšené náklady na léčbu**. Některé typy léčby si poškození musí hradit zcela nebo zčásti sami (např. psychoterapie). Někteří napadení také nemusí být účastni veřejného zdravotního pojištění. V důsledku zdravotních obtíží mohou poškození přijít o zaměstnání nebo jiný příjem.

Příležitost pro sociální práci

Sociální pracovníci a pracovnice mohou svým klientům a klientkám pomoci s vyhledáním odpovídající zdravotní péče, případně zajistit prostředky na úhradu zdravotní péče (různé národní fondy, sociální dávky okamžité pomoci). Podporu můžete poskytnout také při vyjednávání se zaměstnavatelem a pomoci tak předejít ztrátě zaměstnání.

Asistenci mohou poškození potřebovat v oblasti svého psychického zdraví. Psychické problémy stále provází určité stigma. Sociální práce by měla být zaměřena na normalizaci toho, že v podobných **složitých situacích je přirozené, vyhledají-li** poškození **odbornou pomoc**. V různých kulturách mohou být psychické problémy nahlíženy různým způsobem, přistupujte tedy ke svým klientům a klientkám citlivě. Může být obtížné zajistit terapii těm lidem, kteří neovládají jazyk, v takových případech je třeba zajistit terapeuta, který hovoří daným jazykem nebo tlumočení. Pokud s tím budou klienti a klientky souhlasit, můžete je také na první setkání s psychoterapeutem doprovodit a objasnit podstatu násilí z nenávisli. Je také možné, že napadení nebudou s terapeutickou pomocí spokojeni, nevzdávejte to. Neošetřené psychické problémy se mohou chronizovat a mohou vést k izolaci poškozených.

Vztahy a sociální vazby

Každé násilí má potenciál narušit rodinné a jiné soukromé vztahy napadených lidí. Specifikum předsudečného násilí spočívá v **relativní nesdělitelnosti** prožité zkušenosti těm lidem, kteří s poškozenými nesdílejí onu nezměnitelnou charakteristiku, pro niž byli napadeni. Lidé dlouhodobě vystavení předsudkům a marginalizaci velmi obtížně sdělují svou zkušenost těm, kteří podobné situace nemusí zažívat.

Předsudečné útoky mohou negativně **ovlivnit partnerský život**. Napadený partner se často uzavírá do sebe, citlivě reaguje na běžné situace, odmítá bližší kontakt. Pečující partner může, byť v dobré vůli, přehnaně omezovat život napadeného. U něho samotného se pak mohou objevit různé psychické obtíže spojené se stresem vyvolaným útokem na jeho blízkého. Společně mohou prožívat pocity strachu z toho, že se útok může kdykoli v budoucnu opakovat.

Specifické situace nastávají, je-li terčem předsudečného násilí partnerský pár. Útok může způsobit celkovou změnu ve vztazích mezi napadenými. Poškození se mohou vzájemně obviňovat z toho, kdo útok „způsobil“, kdo koho jak bránil nebo naopak nebránil, kdo se jak zachoval po útoku. U internetnických párů se pak často setkáváme se sebeobviňováním toho z napadených, jehož osobní charakteristika (typicky barva pleti) vedla útočníka k napadení. Partnerské vztahy se mohou během určitého období po útoku **rozpadnout**.

Sociální okolí osob ohrožených předsudečným násilím často neví, jak na útok reagovat a jak poškozené podpořit. O útoku je obtížné hovořit, návrat k partnerskému, kolegiálnímu či sousedskému životu před útokem bývá složitý. Napadení se tak dostávají **do sociální izolace**, je utvrzován jejich pocit, že jsou společností nechtěni a odmítáni, prohlubují se psychické problémy.

Příležitost pro sociální práci

Sociální vztahy vašich klientů a klientek prošly zatěžkávací zkouškou. Některé se rozpadly. Umožněte jim s vámi sdílet své problémy, vztek a stres z toho, že jsou nebo se cítí opuštěni. Opět zdůrazněte, že své napadení nebo napadení svého blízkého nezavinili.

Jednáte-li s partnerským párem nebo skupinou napadených, pokuste se ve vhodném okamžiku navrhnout **individuální konzultaci**. Potřeby každého člověka po předsudečném útoku jsou jedinečné. Někdy se může stát, že skupina se snaží jednat společně nebo podle požadavků nejzranitelnějšího nebo nejdominantnějšího z ní. Může tak snadno dojít k přehlédnutí zájmů jednotlivých lidí. Individuální konzultaci navrhujte citlivě jako běžnou součást poradenství.

Někdy se setkáváme s tím, že pečující partner hovoří za napadeného. Důvody mohou být racionální – neznalost jazyka, neznalost prostředí, zdravotní stav napadeného. Zapojení partnera napadeného do řešení situace poškozených je možné, vždy však v rozumné míře. Partneři by především **měli zůstat partnery**, nejsou

tlumočníky, ani nemají praxi v oblasti sociální práce. Partneři často přebírají zodpovědnost za poškozené, vzniká jim tak zátěž, kterou nemusí dlouhodobě unést. Oceňte roli pečujících partnerů, pokuste se vymezit hranice spolupráce.

Ztráta zaměstnání či obživy nebo zhoršení prospěchu ve škole

V důsledku předsudečného útoku může být **ohroženo zaměstnání** nebo prospěch napadených. Útoky mohou způsobit dlouhodobou léčbu a následnou absenci v práci či ve škole, mohou také mít trvalé následky. V některých případech může dojít k takovému zhoršení zdravotního stavu, že poškození nebudou moci již nikdy pracovat.

Některé skupiny ohrožené násilím z nenávisť, zejména cizinci, pracují v nevýhodných pracovních podmínkách. Často nemají uzavřenou klasickou pracovní smlouvu, ale pracují na základě jiného méně výhodného právního vztahu (smlouva o dílo, smlouvy bez výpovědní doby). V případech zdravotních potíží často **nejsou účastní záchytných sociálních systémů** jako klasičtí zaměstnanci a zůstávají zcela bez prostředků.

Studující, kteří v důsledku předsudečného násilí přestanou chodit do školy nebo jsou neúspěšní při skládání zkoušek, mohou z části nebo zcela ztratit motivaci svoje vzdělání dokončit. Významným zásahem do jejich života je také **nucená změna školního kolektivu**, ke které dochází v situaci, kdy zameškají tolik času, že je jim doporučeno výuku opakovat. Často také dochází ke zhoršení prospěchu, což může mít dalekosáhlé důsledky pro budoucí život napadených.

Příležitost pro sociální práci

V rámci sociální práce se můžete zaměřit na posílení kompetencí své klientely **udržet si své zaměstnání nebo nalézt zaměstnání nové**. Někteří zaměstnavatelé mohou poškozené podpořit při rekonvalescenci či je přeřadit na jinou vhodnější práci. Podpořte poškozené v jednání se zaměstnavatelem.

Pokud dojde k ukončení pracovního nebo jiného právního poměru v důsledku dlouhodobé nemocnosti vašich klientů, zjistěte a předejte klientovi informace, zda je **takové jednání zaměstnavatele v souladu se zákonem**. Podpořte klientelu v rozhodnutí bránit se proti nesprávnému jednání zaměstnavatele.

V případě, že dojde ke ztrátě zaměstnání a zhoršení finanční situace, hledejte společně s klienty řešení. Ztráta zaměstnání, obzvláště je-li vnímána jako nespravedlivá, představuje velký zásah do psychiky a sebedůvěry napadených. Pokud se vaši klienti a klientky setkají **s diskriminací** při hledání zaměstnání, nabídněte jim řešení (zpravidla právní).

Pracujte s motivací studujících, jejichž prospěch se v důsledku předsudečného násilí zhoršil nebo kteří byli nuceni opustit školní kolektiv. Se školou lze dohodnout individuální studijní plán či úlevy při hodnocení. Podpořte poškozené v tom, aby se svými spolužáky a spolužačkami hovořili o tom, co se jim stalo,

a předešli tak vzniku stigmatu nevzdělatelnosti. Ptejte se svých klientů a klientek na to, jak se jim ve škole daří a zda se nově, po útoku, nepotkávají se šikanou.

Finanční dopady a ztráta bydlení

Napadeným lidem vznikají v souvislosti s prožitými událostmi finanční náklady, může také dojít k částečné nebo úplné ztrátě příjmu (viz výše). Finanční zdroje jsou potřebné na ochranu zdravotního stavu (léky, cesta k lékaři, psychoterapie), opravu nebo náhradu zničených věcí, ochranu (obránné prostředky) či přestěhování.

Ztráta nebo omezení příjmu se negativně promítá do života poškozených bezprostředně po útoku. Řada napadených nemá **žádné finanční rezervy**, a naopak může být povinna splácet různé úvěry či dluhy. Někteří lidé mohou zhoršenou finanční situaci řešit dalšími půjčkami a postupně se dostat do dluhové pasti.

Předsudečné násilí může způsobit ztrátu bydlení. Jestliže k útoku došlo v místě bydliště nebo v jeho okolí, mohou jej napadení lidé chtít změnit. Někdy jsou dokonce nuceni jej změnit, protože od majitele, který se o útoku dozvěděl, dostanou výpověď. Pokud současně poškození patří ke skupině, která zpravidla zažívá **diskriminaci na trhu s nemovitostmi** (národnostní menšiny, cizinci), je jejich úsilí buď neúspěšné, nebo se stěhují do dostupných sociálně vyloučených lokalit.

Příležitost pro sociální práci

Finanční problémy u vašich klientů a klientek pravděpodobně nastanou, buďte si toho vědomi a citlivě s nimi tuto otázku proberte. Mají-li klienti a klientky problémy s financováním svých potřeb, pomozte jim sestavit **finanční plán**. Zjistěte, zda si mohou přivydělat či snížit své náklady. Podpořte poškozené při vyřizování sociálních dávek nebo jiné finanční pomoci.

Většina nákladů, která napadeným v důsledku útoku vznikne, může být nárokována vůči pachatelů v trestním nebo civilním řízení (podle jurisdikce). Upozorněte na to poškozené a pomozte jim nalézt odpovídající právní pomoc.

Podpořte poškozené v tom, aby se ve svém bydlišti cítili bezpečně. Můžete spolupracovat s majitelem. Není-li zbylí, poskytněte napadeným asistenci při hledání odpovídajícího bydlení. Rozeberte hrozby bydliště v sociálně vyloučené lokalitě.

Nevyžádaná pozornost

Některé předsudečné útoky přitahují pozornost veřejnosti a médií. Necitlivým zveřejněním osobních údajů či údajů o zdravotním stavu může dojít k sekundární viktimizaci poškozených. Napadení mohou pouze **velmi omezeně ovlivnit**, zda a jak bude o jejich případu informováno. Některá média mohou poškozené až

obtěžovat nebo vynucovat jejich vyjádření. Setkali jsme se také s případy, kdy příběh napadených byl zcela pozměněn.

Část poškozených se **domnívá**, že mediální **pozornost pomůže objasnit** jejich napadení nebo vyvolá solidaritu okolí. Někteří lidé zveřejňují své napadení ve snaze upozornit na obecnější či dlouhotrvající problém. Obvykle jsou však výsledkem medializace zklamání.

Stále dostupnější kamery a fotoaparáty umožňují náhodným kolemjdoucím zdokumentovat předsudečné útoky. Záběry pak mohou být sdíleny na sociálních sítích. Některá média neváhají odcizit soukromé fotky napadených z jejich facebookových profilů.

Lidé vystavení předsudečnému násilí **se velmi zajímají** o to, jakým způsobem je o jejich případě **informováno**. Většina z nich čte online diskuze pod zveřejněnými články. Mohou zde narazit na velmi negativní, stereotypní a útočné reakce. Možnosti obrany jsou v těchto případech velmi omezené.

Příležitost pro sociální práci

Pokuste se se svými klienty a klientkami včas probrat **rizika medializace**. Zjistěte, zda chtějí svůj případ zveřejnit a za jakých podmínek. Informujte se o limitech medializace trestných činů ve vaší jurisdikci, některé země zcela zakazující informování veřejnosti o identitě poškozených.

Pokud dojde k **nevyžádané medializaci**, proberte s napadeným, jakým způsobem chtějí dále postupovat. Některá média dobře reagují na přání poškozených, aby další informace nebyly zveřejňovány. Vaši klienti a klientky také mohou zvážit právní postup proti zveřejnění osobních a citlivých informací.

Je-li naopak přáním vašeho klienta či klientky zviditelnit určitý problém a použít k tomu svého příběhu, pokuste se dosáhnout takové medializace, která bude citlivá. Nabídněte poškozeným asistenci při jednání s médii. Doporučte jim **autorizaci článku** či reportáže. Informujte je o možnostech skrýt svoji podobu či modulovat hlas.

Lidé se na vás také mohou obracet s tím, že se cítí dotčeni tím, co si o sobě přečetli **na sociálních sítích či v online diskuzích**. Úspěšná obrana může zahrnovat buď vyjednávání s odpovědným šéfredaktorem či správcem online diskuzí, nebo žalobu na ochranu osobnosti. V druhém případě poskytněte napadeným podporu při vyhledání odpovídající právní pomoci.

MOŽNOSTI PODPORY SOCIÁLNÍMI PRACOVNÍKY A PRACOVNICEMI V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Cílem následujícího textu je vybavit sociální pracovníky a pracovnice a terénní sociální pracovníky a pracovnice (dále jen sociální pracovníky a pracovnice) právními a praktickými informacemi o trestním řízení v případech předsudečných trestných činů.

Bez ohledu na konkrétní legislativu je pro předsudečnou trestnou činnost typická pohnutka spočívající ve skupinové nevráživosti útočníka. Sociální pracovníci a pracovnice by z toho důvodu nejprve měli identifikovat, zda se jedná o předsudečné násilí (viz kapitolu Indikátory předsudečného násilí). Následně zjišťují, zda jsou klienti a klientky rozhodnutí podat trestní oznámení, či zda hledají jiný typ podpory. (Nejen) úvodní rozhovor s klientelou by měli sociální pracovníci a pracovnice vést empatickým a důvěrným způsobem.

Může se vám hodit – tipy pro rozhovor s klienty a klientkami

- ☛ **Aktivní a trpělivé naslouchání** – nepřerušování plynoucího rozhovoru, dávání najevo, že rozumíte, např. pokýváním hlavou, přiměřený oční kontakt, občasné vyjádření souhlasu slovy „ano, chápu“ apod.
- ☛ **Parafrázování** výpovědi klienta a klientky – shrnování částí svědectví s cílem jednak vyjádřit podporu, jednak pochopit skutkový děj, např. slovy „pokud jsem to pochopil/a správně, kopl vás do pravé nohy“.
- ☛ **Přijetí pocitů klientů a klientek** a snaha pochopit rámování události – v důsledku předsudečných útoků mohou lidé cítit zlost a vztek, mohou se cítit izolovaní či nepochopení, mohou cítit a verbalizovat bariéru mezi sebou a sociálními pracovníky a pracovnicemi přicházejícími z majority. Jestliže se toto stane, můžete klienty a klientky podpořit vyjádřením toho, že vnímáte, že se jich útok dotkl, např. slovy „vnímám, že jste kvůli tomu pěkně naštvaní, to je v takové situaci přirozené“. Vyhňte se srovnávání pocitů klientů a klientek se svými pocity, např. slovy „dovedu si představit, jak je to pro vás složité“. Prožívání útoků je individuální, v pozici klienta či klientky se nikdy nemusíte ocitnout.
- ☛ Pokládání otázek, které **podporují rozvinutí rozhovoru** s cílem umožnit poškozeným vyjádřit v celé šíři prožitou událost. Je-li to možné, vyhněte se pokládání uzavřených otázek, na něž lze odpovědět pouze „ano“ nebo „ne“.
- ☛ Přijetí klientovy verze příběhu a **uznání předsudečného motivu** pomůže navázat bližší kontakt a získat klientovu či klientčinu důvěru.

Společné kroky poškozených a sociálních pracovníků či pracovnic bezprostředně po útoku budou velmi záviset na charakteru a následcích útoku. S ohledem na situaci se může sociální práce zaměřit na některé z následujících kroků důležitých pro následující trestní řízení.

Podpora při obstarání důkazů:

Možné důkazy se liší podle typu incidentu (viz kapitolu Co je násilí z nenávisli). Podporu svým klientům a klientkám můžete poskytnout při obstarávání zdravotních zpráv, dokumentace škody na majetku či uchování emailů, sms zpráv, telefonních hovorů a vzkazů.

Podpora při kontaktování potenciálních svědků:

Bez ohledu na to, kde se útok odehrál, mohou sociální pracovníci a pracovnice podpořit poškozené v kontaktování osob, které napadení byly přítomny. Důležité je zaznamenat osobní údaje a kontakty svědků a ověřit, zda budou ochotni u soudu svědčit. Napadení lidé by se měli vyhnout označení za svědka těch osob, u nichž si nejsou jisti, jakým způsobem budou svědčit. Poškození nesmí ovlivňovat obsah výpovědi svědků.

Pomoc při ztotožnění útočnicků:

Pokud napadení viděli útočnický, můžete jim pomoci v jejich identifikaci. Rozhovorem lze někdy podpořit schopnost klientů a klientek rozpomenout se na základní údaje o útočnicích (např. pohlaví, přibližný věk, typ postavy, výška, barva vlasů a očí apod.). Můžete se také poškozených zeptat, zda si na útočnicích všimli něčeho nápadného (tetování, šperky nebo značka oblečení). Útočníci patřící ke krajní pravici mohou být oblečení do určitých oděvních značek.

Psychická podpora a empatie:

Kromě praktické podpory by se měli sociální pracovníci a pracovnice zaměřit na poskytnutí psychické podpory poškozeným. V některých případech se můžete setkat s tím, že vám klienti a klientky nebudou důvěřovat, protože patříte ke stejné národnostní, etnické nebo podobné skupině jako útočník. Jedná se o sebeobraný mechanismus řady osob vystavených předsudečnému násilí a je součástí specifík sociální práce s oběťmi předsudečných trestných činů. Sociální pracovníci a pracovnice by měli případnou nedůvěru překonat svojí profesionalitou a trpělivostí.

ZÁKLADNÍ INFORMACE O TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Trestní řízení je zahájeno buď přímo policií (tzv. z moci úřední) nebo na základě informací popsaných v **trestním oznámení**. Trestní oznámení může být podáno písemně nebo ústně na policii nebo státním zastupitelství. O tom, zda bude **trestní řízení zahájeno**, rozhoduje policie, která posuzuje, zda jednání popsané v trestním

oznámení představuje porušení platných zákonů. Pokud tomu tak není, bude trestní oznámení uloženo. Jestliže o to oznamovatel požádá, je policie povinna jej informovat, jakým způsobem bylo trestní oznámení vypořádáno. V méně závažných případech policie odevzdá oznámení k projednání obecnímu úřadu jako přestupku.

Při podávání trestního oznámení je vhodné dodržovat následující **základní pravidla**. Z podání musí být zřejmé jméno, adresa a kontaktní data oznamovatele. Trestní oznámení může být podáno kýmkoli, včetně sociálních pracovníků a pracovníků. V takovém případě nezapomeňte uvést, kdo je poškozený. Dle českého práva můžete požádat o skrytí některých údajů ve spise (adresa bydliště, místo a typ pracoviště či podnikání, osobní a rodinné údaje nesouvisející s trestním řízením). Oznámení **nemusí obsahovat** definici konkrétního **trestného činu**. To, o jaký trestný čin se jedná, vyhodnotí policie nebo státní zástupce. Je však třeba, aby oznámení obsahovalo **podrobný popis** útoku, tedy údaje o tom, kdy a kde k útoku došlo, za jakých okolností, kdo byl útočník, jaká vznikla poškozeným škoda a jaké verbální nebo neverbální projevy útoku provázely. Věnujte pozornost **popisu pravděpodobné motivace** útočníka. V oznámení podrobně popište vše, co by mohlo svědčit o tom, že poškození byli napadeni z důvodu své barvy pleti, etnicity, národnosti, víry, sexuální orientace nebo jiné osobní charakteristiky. Zaměřte se především na verbální projevy, nadávky a urážky, které pronesl útočník. Můžete také zmínit, že se útočník v minulosti dopouštěl předsudečné trestné činnosti nebo činnosti nenávistných hnutí. Oznámení by mělo obsahovat také informaci **o následcích útoku**, např. typu a rozsahu zranění či výši utrpěné škody. Je také vhodné připojit dokumentaci následků – zdravotní zprávy, vyjádření pojišťovny, fotografie, svědectví.

Zahájení trestního řízení nevyžaduje, aby byla policii plně známá totožnost pachatele. Policie může zahájit trestní řízení proti neznámému pachateli. Pokud policie shromáždí dostatek důkazů nasvědčujících tomu, že se trestného činu dopustil konkrétní člověk, **zahájí trestní stíhání konkrétního pachatele**. Po důkladném vyšetřování, které bude zahrnovat výslech vašeho klienta či klientky, podá policie **návrh na podání obžaloby** státnímu zástupci. Státní zástupce podává **obžalobu**, v níž definuje trestné jednání, které klade obviněnému za vinu a předloží odpovídající důkazy. O vině a trestu obžalovaného rozhoduje **soud**.

Sociální pracovníci a pracovnice jako zmocněnci poškozených

Zmocněnec poškozeného je osoba, jež se na základě plné moci účastní všech úkonů v trestním řízení, kterých se může účastnit poškozený, a zároveň zastupuje poškozené a činí za něj nezbytné úkony. Zmocněnec nemusí mít právní vzdělání, musí mu být nejméně 18 let a musí být způsobilý k právním úkonům. Zmocněnec nemůže ve stejném řízení vystupovat jako svědek, poškozený, obviněný, tlumočnick, policista, státní zástupce nebo soudce.

Na základě zmocnění mohou sociální pracovníci a pracovnice doprovázet poškozené k výslechu či účastnit se výslechu jiných osob, přebírat za poškozené dokumenty, navrhopvat důkazy, nahlízet do spisu, podávat odvolání, případně stížnosti, a uplatňovat vůči pachateli nárok na náhradu škody. Již samotná přítomnost sociálních pracovníků a pracovnic při výslechu poškozených se ukazuje jako účinný nástroj prevence sekundární viktimizace způsobené případným necitlivým nebo nerespektujícím přístupem vyslychajících, obhajoby či jiných osob přítomných u výslechu.

U výslechu mohou sociální pracovníci a pracovnice podpořit poškozeného také tím, že objasní dotazy vyslychajícího. Zmocněnec nemůže vypovídat za poškozené, může jim však klást otázky a tímto způsobem zpřesnit výpověď. Někdy se například může stát, že poškození zapomenou na důležitý prvek napadení a teprve při dotazu se rozpomenou. Zmocněnec může také upozornit vyslychající orgán na to, že položené otázky jsou zavádějící nebo jiným způsobem nekorektní, či pomoci poškozenému zkontrolovat a doplnit protokol o výslechu.

VYBRANÁ PRÁVA POŠKOZENÝCH V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Zahájením trestního stíhání získávají poškození postavení strany trestního procesu. To znamená, že jim ze zákona plynou rozsáhlá práva. Základní práva shrnujeme v následující části textu.

Právo na informace

Poškozený má právo na informace ohledně celého trestního řízení a svého postavení v něm, způsobu uplatnění nároku na náhradu škody a odpovídajících lhůt (např. lhůta pro podání odvolání). Informace jsou poškozeným poskytovány v podobě **poučení**. Poučení je psáno právním jazykem a osoby, které se právě setkaly s trestným činem, nemusí být schopny jej přečíst a pochopit. Sociální pracovníci a pracovnice mohou této příležitosti využít a vysvětlit poškozeným jejich práva, včetně doporučení organizace, která poskytuje služby obětem trestných činů nebo předsudečného násilí. Informace o organizacích poskytující služby obětem poskytne poškozeným také policie.

Právo na informace zahrnuje také **právo nahlízet** do spisu a právo na pořizování kopií z něj. Je-li obviněný ve vazbě nebo ve výkonu trestu, mohou poškození předem požádat o to, aby byli informováni o tom, že byl obviněný z vazby nebo výkonu trestu propuštěn nebo uprchl.

Právo na účast v trestním řízení a právo svědčit

Toto právo zahrnuje **právo poskytnout výpověď**. V průběhu řízení mohou být poškození vyslycháni několikrát, výpověď může být doplňována. Je třeba dbát na to, aby především první svědecká výpověď poškozených byla dostatečně přesná

a detailní. Později se k ní bude policie, případně soud, vždy vracet. Jakékoli nepřesnosti, které se ve výpovědích objeví, musí soud objasnit, mohou být také zneužity obhajobou k tvrzením o nespolehlivosti poškozených. Poškození mají právo svoji výpověď kdykoli v průběhu trestního řízení doplňovat.

Právo **odmítnout výpověď** je v případě poškozených velmi **limitováno**. Poškození nesmí být nuceni vypovídat proti osobám blízkým nebo proti sobě. Strach z pomsty obviněného není důvodem pro odmítnutí výpovědi. Poškození mohou požádat o skrytí osobních údajů ve spise (jméno vždy zůstane uvedeno) nebo v případě, že prokáží, že jim ze strany obviněného hrozí bezprostřední nebezpečí, mohou žádat utajení totožnosti a podoby.

Poškození mohou kdykoli v průběhu trestního řízení **navrhovat důkazy**. Může se jednat o výslech svědků, podezřelých či dalších osob, vyhotovení znaleckých posudků, zdravotních zpráv, provedení důkazů fotografiemi, emaily či různými typy nahrávek. Sociální pracovníci a pracovnice mohou poškozeným pomoci tyto důkazy obstarat či je navrhnout prostřednictvím vyšetřovatele.

Klíčovým právem lidí vystavených předsudečnému násilí je **právo žádat, aby byla objasněna motivace nenávistného útoku**. Policie není vázána návrhy poškozených. To znamená, že záleží na jejím rozhodnutí, zda konkrétní důkazy bude považovat za důležité, či nikoli. Poškození na druhé straně mohou žádat, aby se policie zabývala jejich případem podrobně a též z hlediska předsudečné motivace. Proti nesprávnému postupu policie je možné podat stížnost.

Poškození mají právo (a povinnost) **svědčit u soudu**. V České republice mohou poškození požádat soud, aby byli vyslechnuti v nepřítomnosti obviněného a aby s ním nepřišli do vizuálního kontaktu. Výslech poškozeného probíhá tak, že má nejprve příležitost vypovědět vše svými slovy. Následně mu otázky klade soud, obhájce obviněného a případně i zmocněnec. Pokud mají poškození problém vzpomenout si na útok, což je s ohledem na dobu, která často uplyne mezi útokem a projednáváním věci u soudu, zcela normální, mohou si k soudu vzít poznámky. Do těchto poznámek má soudce právo nahlédnout.

Právo na náhradu škody

V českém trestním řízení mohou poškození žádat po obviněném **nahrazení škody**, která vznikla v důsledku jeho trestného jednání. Oběti předsudečných trestných činů mohou žádat kompenzaci škody na zdraví, majetkové a nemajetkové újmy. Poškození jsou povinni prokázat, že škoda vznikla v důsledku trestného činu.

Sociální pracovníci a pracovnice mohou poškozeným pomoci připravit nárok na náhradu škody. V českém trestním řízení je návrh na náhradu škody třeba vznést **nejpozději před začátkem dokazování** v hlavním líčení, tedy před výpovědí

obviněných. Později již nebude o nároku rozhodováno. Na tuto lhůtu je třeba poškozené upozornit. O náhradě škody soud rozhodne v odsuzujícím rozsudku. Pokud se tak nestane, může se proti rozhodnutí poškozený odvolat. Náhrada škody je poškozeným placena z majetku obviněného. Již po sdělení obvinění mohou poškození žádat, aby soud omezil obviněnému právo nakládat se svým majetkem.

V rámci sociální práce se můžete také zaměřit na **zprostředkování spolupráce s právníkem či právníčkou**, kteří poškozeným pomohou dosáhnout nároku na náhradu škody. V České republice mají nemajetní poškození právo na to, aby jim soud ustanovil zmocněnce za sníženou odměnu nebo bezplatně. Sociální pracovníci a pracovníce mohou také využít bezplatné právní pomoci nabízené Pro bono centrem, Českou advokátní komorou či některými neziskovými organizacemi.

AUTOŘI PUBLIKACE A PARTNEŘI PROJEKTU

IN IUSTITIA, O. P. S.

In IUSTITIA vznikla jako první organizace svého druhu na území České republiky, která se zabývá zločiny z nenávisti a všemi jejich důsledky. Organizace představuje téma násilí z nenávisti veřejnosti, vnáší jej do odborného diskursu a politických debat. Organizace dlouhodobě prosazuje základní principy demokracie včetně rovnosti všech lidských bytostí před zákonem a jejich práva na důstojný život. Ku prospěchu klientů, obětí zločinů z nenávisti, je zákon možné aplikovat na soudní a právní ochranu. IN IUSTITIA se rovněž zabývá vzděláváním odborníků a široké veřejnosti v otázkách spojených se zločiny z nenávisti. Experti z IN IUSTITIA poskytují analýzy mezinárodním agenturám a společně s dalšími českými neziskovými organizacemi bojují proti rasismu, xenofobii a jiným projevům nesnášenlivosti.

Webové stránky: www.in-ius.cz

Poskytované služby:

- ☛ Sociální a právní poradenství
- ☛ Právní zastoupení, podpora při trestním nebo správním řízení
- ☛ Pomoc s podáváním návrhů, stížností, odvolání atd.

Cílová skupina:

- ☛ Osoby ohrožené násilím z nenávisti
- ☛ Oběti násilí z nenávisti, tedy lidé, kteří byli napadeni za to, kým jsou nebo jak vypadají (přeživší).
- ☛ Rodinní příslušníci a osoby blízké osob ohrožených násilím z nenávisti a ti, jimž hrozí nebezpečí (rodinní příslušníci, partneři, přátelé, zástupci institucí, spolupracovníci atd.).
- ☛ Svědci trestných činů z nenávisti
- ☛ Zvláště zranitelné oběti

Pobočky In IUSTITIA:

Praha (Eliášova 28, Praha 6, tel.: +420 773 177 636, email: poradna@in-ius.cz)

Brno (Malinovského náměstí 4, Brno, tel.: +420 771 177 104, email: poradna.brno@in-ius.cz)

Kladno (Váňova 3180, Kladno, tel.: +420 773 177 928, email: poradna.kladno@in-ius.cz)

In IUSTITIA se podílela na vytváření této publikace.

LIDÉ PROTI RASISMU (PEOPLE AGAINST RACISM)

Lidé proti rasismu (LPR) je vedoucí národní nezisková organizace, která se zabývá bojem a prevencí rasismu, xenofobie, extremismu a jiných forem projevů nenávisti na Slovensku od roku 2001.

Organizace LPR vyvinula a implementovala několik celostátních kampaní a dalších akcí, jež vznikly za účelem zvýšit povědomí o rasismu, diskriminaci, předsudcích a trestných činech z nenávisti páchaných proti členům romské komunity a dalším obzvláště zranitelným skupinám obyvatelstva.

LPR a její zaměstnanci jsou považováni za experty v oblasti boje s rasismem, xenofobií a extremismem. Organizují školení, přednášejí a vytvářejí kampaně s cílem oslovit zejména pracovníky z řad bezpečnostních složek, žalobců, učitelů, studentů a politických činitelů.

Mezi současné aktivity LPR patří:

- ☛ Monitoring nenávisti šířené na internetu a dalších jejích projevů na Slovensku
- ☛ Zajišťování bezplatné právní pomoci obětem rasismu a jiných forem diskriminace
- ☛ Vzdělávání studentů a učitelů v oblasti rasismu, extremismu a diskriminace

Poskytování agenturou získaných informací z oboru a přispívání do mnohých analyticky a společensky zaměřených tiskovin zabývajících se konkrétně romskou problematikou, extremismem, diskriminací a jinými podobnými tématy.

Webové stránky: www.rasizmus.sk

Lidé proti rasismu se podíleli na vytváření této publikace.

ASOCIACE PRO MULTIKULTURNÍ SPOLEČENSKOU INTEGRACI NOMADA (NOMADA ASSOCIATION FOR MULTICULTURAL SOCIETY INTEGRATION)

Organizace usiluje o šíření povědomí o lidských právech a nutnosti jejich ochrany. Primárně se zaměřuje na cizince, etnické a náboženské menšiny, místní komunitu a autority. Jejím cílem je neustále monitorovat životní situaci cizinců ve Vratislavi, podporovat je v jejich aktivitách a implementovat případná protidiskriminační

opatření. Mezi její aktivity patří: průzkum současné situace, advokacie, intervence a právní podpora. Organizuje školení a workshopy, debaty, konference a různá setkání. Rovněž publikuje výroční zprávy a prohlášení.

Od června roku 2010 pracuje na projektu „Sukurs“, v jehož rámci se snaží zamezit trestným činům páchaným z předpojatosti vůči skupinám lidí. Publikovala zprávu s názvem „Máš problém? Násilí páchané z nenávisti ve Vratislavi“. Nezávisle monitoruje případy rasismu, poskytuje právní zastoupení a poradenství a zejména podporu jednotlivým obětem násilí.

Webová stránka: www.sukurs.nomada.info.pl

Od roku 2012 pořádá vzdělávací akce pro děti a mladistvé z rumunské romské komunity, navíc působí v roli jejich rodinných pomocníků.

Webová stránka: www.roma.nomada.info.pl

Rovněž pořádá vzdělávací akce s lidskoprávní a antidiskriminační tematikou.

Je členem národní „Koalice proti trestným činům páchaným z předpojatosti“ a také koalice „Vratislav vítá uprchlíky“.

Nomada se podílela na spoluvytváření této publikace.

IAN - SÍŤ MEZINÁRODNÍ HUMANITÁRNÍ POMOCI (INTERNATIONAL AID NETWORK)

Síť IAN je srbská veřejně prospěšná společnost, jež byla založena v roce 1997 jako odpověď na války probíhající na území bývalé Jugoslávie. Vizí společnosti IAN je uzdravení regionu jihovýchodní Evropy od důsledků války a politického násilí a vytvoření společnosti, která bude plně respektovat lidská práva všech svých členů. IAN podporuje ty občany, jejichž lidská práva byla porušena, stejně jako ostatní marginalizované a obzvláště zranitelné skupiny v rozvoji jejich vnitřního potenciálu a v jejich snaze vést důstojný život. IAN je aktivní v oblasti prevence vzniku sociálních stigmat a diskriminace marginalizovaných skupin populace prostřednictvím pořádání veřejných kampaní a vzdělávání veřejnosti.

VIVE ŽENE

Vive Žene je nevládní organizace, jež byla založena v roce 1994 s cílem zabývat se léčbou a rehabilitací obětí válečných traumat a domácího násilí. Aktivity organizace jsou vykonávány na třech úrovních: na individuální, komunitní a společenské úrovni. Cílem je zabránit opakovaným projevům diskriminace proti obětem mučení a násilí. Vive Žene nabízí svým klientům mnoho různých služeb. Hlavní náplní je ovšem poskytování sociální, psychosociální a právní podpory.

Literatura

- Chakraborti, N.: **Hate Crime: Concepts, Policy, Future Directions**. Villan Publishing, Devon 2010
- Čírtková, L., Vitoušová, P. a kol.: **Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů**. Grada Publishing, Praha 2007
- Čírtková, L.: **Policejní psychologie**. Portál, Praha 2000
- Hartl, Hartlová: **Psychologický slovník**. Portál, Praha 2000
- Herzeg, J.: **Zločiny z nenávisti**. ASPI, 1998
- Kalibová, K.: **Násilí z nenávisti, rasismus a média**. In IUSTITIA, Praha 2011
- Kolektiv autorů: **Zapomenuté oběti. Pomoc obětem násilí z nenávisti v ČR**. In IUSTITIA, Praha 2010
- Lawrence, F.M.: **Punishing Hate: Bias Crimes Under American Law**. Harvard University Press Cambridge, MA 2002
- Matsuda, M.J., Lawrence, Ch.R., Delgado, R., Crenshaw, K.W.: **Words That Wound. Critical Race Theory, Assaultive Speech, and the First Amendment**. Boulder: Westview Press, 1993.
- McDevitt, J., Levin, J. and Bennett, S.: **Hate Crime Offenders: An Expanded Typology**. Journal of Social Issues, 58: 303–317, 2002
- Špatenková, N. a kol.: **Krize – psychologický a sociologický fenomén**. Grada, Praha 2004
- Vágnerová, M.: **Vývojová psychologie**. Karolinum, Praha 1999
- Vizinová, D., Preiss, M.: **Psychické trauma a jeho terapie**. Portál, Praha 1999
- Vodáčková, D. a kol.: **Krizová intervence**. Portál. Praha 2007

Projekt je spolufinancován Evropskou Unií a Vesehradským fondem

